

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAANDBLAD VOOR KRIJGSWETENSCHAP

Directeur-Redacteur: J. MOORMAN, Reserve-Luitenant-Kolonel der Infanterie.

Redacteuren:

D. A. VAN HILTEN, Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

J. J. C. P. WILSON, Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

M. R. H. CALMEIJER, Kapitein der Grenadiers.

A. ETERMAN, Kapitein der artillerie.

Redactie en Administratie: Zwarteweg 1, Den Haag — Tel. 117783 en 117784

Abonnement f 2.63 per kwartaal. Indië en Buitenland f 12.50 per jaar. Losse Nummers f 1.05

Postrekening 44715 ten name van Moorman's Periodieke Pers N.V.

110e JAAR No. 5

NADRUK VERBODEN

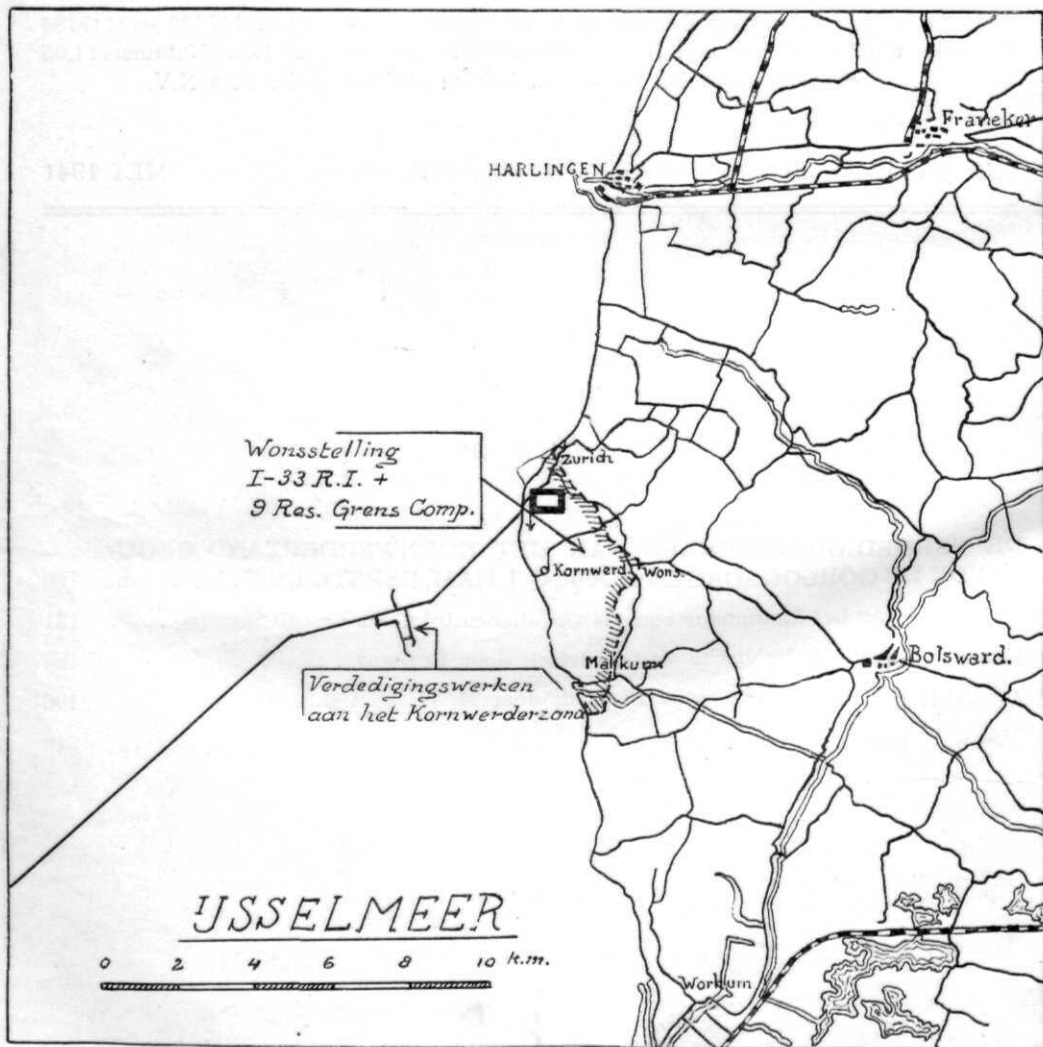
MEI 1941

INHOUD

	Blz.
DE VERDEDIGINGSWERKEN AAN HET KORNWERDERZAND GEDURENDE DE OORLOGSDAGEN DOOR Q. J. HAM, EERSTE LUIT. 21 R.I. o.n.	170
Onthulling van het Monument voor de Gevallen bij de Haagsche Schouw . . .	181
Het Falen van het Belgische vestingstelsel, door LUDWIG	186
De Veldtocht der Sovjets tegen Finland, door M. R. H. CALMEIJER	196
Nieuwe Uitgaven	210

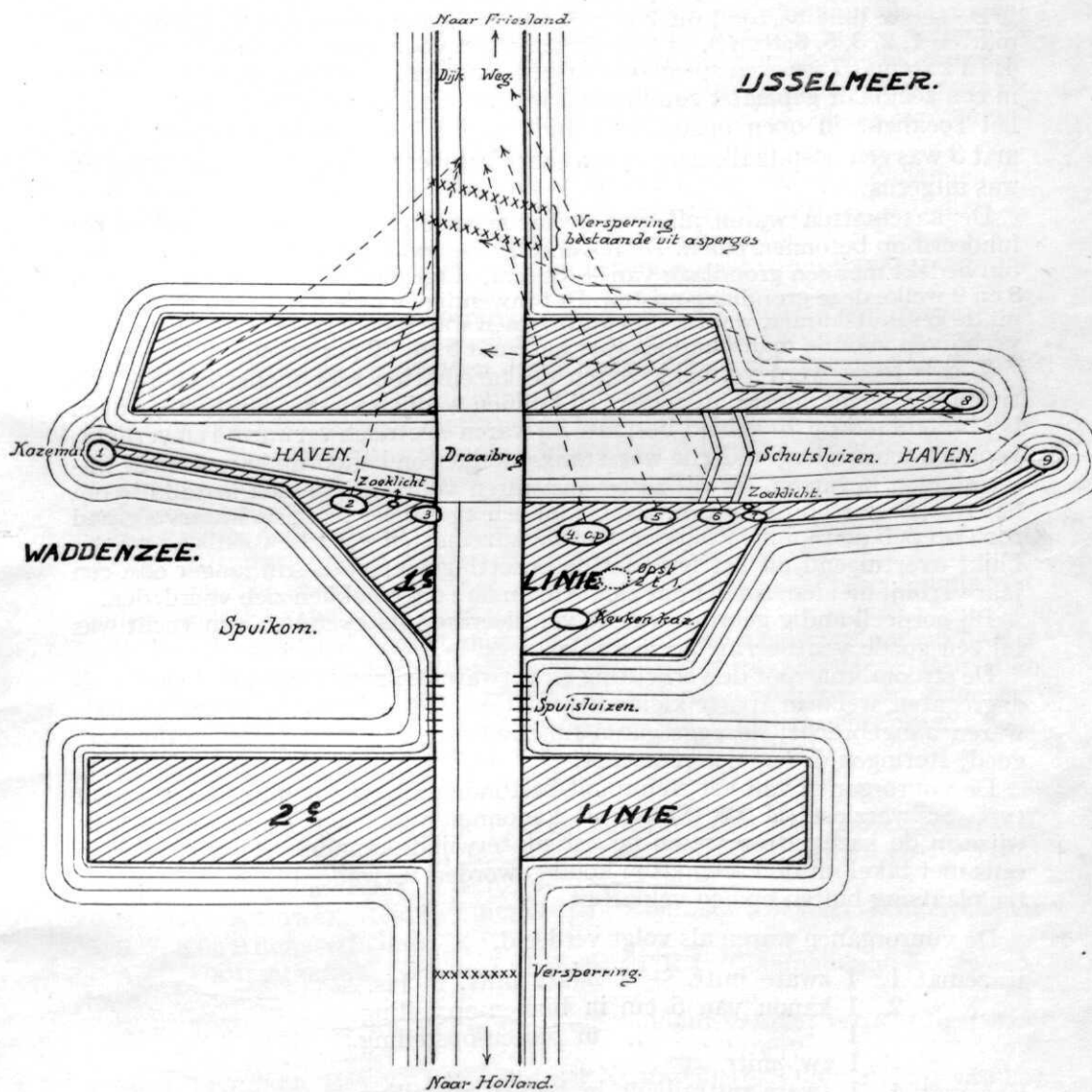
DE VERDEDIGINGSWERKEN AAN HET KORNWERDERZAND GEDURENDE DE OORLOGSDAGEN

DOOR Q. J. HAM,
Eerste-luitenant 21 R.I. o.n.

Schets 1.

Teekening Hoofdregeleingsbureau

Teekening Hoofdregelingsbureau.

Schets 2. Schematisch overzicht van de kazematten met aanduidingen van de hoofdschuitsrichtingen der voornaamste vuurorganen.

I. Inleiding.

De verdedigingswerken aan het Kornwerderzand werden gevormd door twee linies van kazematten, welke liniën zich à cheval van den dijk uitstrekken (zie schets 1).

Alleen de eerste linie heeft rechtstreeks aan den strijd deelgenomen. De tweede linie vuurde naar de Noord-Hollandsche zijde van den Afsluitdijk, terwijl de naar de Friesche zijde gerichte kazematten een tweede vuurfront vormden naar het Oosten en tevens de eerste linie in den rug dekten.

De eerste linie bestond uit 7 gevechtskazematten (zie schets 2) n.l. de kazematten 1, 2, 3, 5, 6, 8 en 9, en twee kazematten voor andere doeleinden n.l. 7 en 4. In kazemat 7 was een spiegelkamer geprojecteerd, doch niet ingericht, waarin een zoeklicht geplaatst zou kunnen worden, zoodat, toen de oorlog uitbrak, het zoeklicht in open opstelling stond en dus zeer kwetsbaar was; kazemat 3 was een hospitaalkazemat, een soort hulpverbandplaats, welke vrij goed was uitgerust.

De kazematten waren alle van zwaar gewapend beton vervaardigd en gefundeerd op betonnen palen. De bovenrand bestond uit ± 3 m gewapend beton bedekt met een grondlaag van ± 30 cm, uitgezonderd de kazematten 1, 5, 8 en 9 welke deze grondlaag misten. Het inwendige van iedere kazemat bestond uit de geschutskamer, waarin de vuurorganen waren ondergebracht en de slaapverblijven voor de manschappen (per kazemat 5 tot 22 personen).

Zooals reeds werd vermeld, waren de kazematten zeer modern en zoo geriefelijk mogelijk ingericht, zoodat zij kunnen wedijveren met het beste, wat in het buitenland op dit gebied bestaat. Zij waren electrisch verwarmd en verlicht, voorzien van ondergrondse watertanks, welke een behoorlijken voorraad water konden bevatten, terwijl zij tevens waren voorzien van een installatie om het regenwater op te vangen, zoodat bij een eventueel beleg de watervoorraad toch op peil zou kunnen blijven. Dat de kazematten goed bewoonbaar waren, blijkt overtuigend uit het feit, dat de bezettingstoepen daarin langer dan een jaar verblijf hielden, zonder dat ziekte of andere ongemakken zich voordeden.

Bij oordeelkundig gebruik was de ventilering uitstekend en van vocht was bij een goede ventilering geen sprake.

De stroombron voor de verlichting en verwarming werd gevormd door diesel-aggregaten, welke in aparte kleine kazematjes achter de eerste en tweede linie waren aangebracht; de aggregaten functioneerden gedurende den oorlog zeer goed; storingen deden zich niet voor.

De vuurorganen van het steunpunt bestonden uit zware mitrailleurs van het type Schwarzlose (M. 08/15) en uit kanonnen van 5 cm welke op speciale wijze in de kazematten waren bevestigd, terwijl de kanonnen door middel van rails met takel uit de kazematten konden worden verwijderd ter vervanging of ter plaatsing buiten op een veldaffuit.

De vuurorganen waren als volgt verdeeld.

Kazemat 1.	1	zware mitr.	+ 1	zware mitr.	in res.
„	2.	1	kanon van 5 cm	in binnen-opstelling.	
		1	„ „ 5 „	in buiten-opstelling.	
		1	zw. mitr.	„ „ „	
Kazemat 4.	1	zware mitrailleur	in binnen-opstelling.		
		1	„ „	in buiten-opstelling.	
Kazemat 5.	1	„ „	in binnen-opstelling.		
		1	„ „	in reserve.	
Kazemat 6.	2	kanons van 5 cm	in binnen-opstelling.		
		1	zware mitr.	in buiten-opstelling.	
Kazemat 8.	1	zware mitr.	in binnen-opstelling.		
		1	„ „	in reserve.	
Kazemat 9.	1	zware mitr.	in binnen-opstelling.		
		1	„ „	in reserve.	

De *vuurkracht der eerste linie* bedroeg dus twaalf zware mitrailleurs en 4 kanonnen.

Alle binnenopstellingen waren vaste opstellingen, waarbij vuurkaarten aanwezig waren voor de reeds voorbereide vuren, die derhalve in een minimum van tijd konden worden ontketend. De buitenopstellingen waren ook van dergelijke kaarten voorzien. Dit alles was nauwkeurig voorbereid en ontworpen en werd regelmatig gecontroleerd bij de richtoefeningen en de oefeningen „achter het wapen”, welke geregeld gehouden werden.

Het vuurplan bestond uit een stelsel van vuren, dat den weg volkomen afslot en ondoorschrijdbaar was. (Zie de schematische aanduiding op schets 2). Het lag voornamelijk voor de versperring op den afsluitdijk.

Door de ligging der kazematten waren nagenoeg alle vuren flankerend, dus zeer effectief.

De waarneming van het voorterrein geschiedde met behulp van periscopen, die uit de bovenwand van de kazemat staken en die, daar zij zoowel in horizontalen als in verticalen zin konden draaien, een onbeperkt gezichtsveld boden. In de periscopen was een verdeeling in duizendsten aangebracht, zoodat zij tevens geschikt waren voor metingen in het voorterrein. Per kazemat waren 2 periscopen. Bovendien waren in de kazematten 2 en 4 pantserkoepels aangebracht, teneinde met het ongewapende oog te kunnen waarnemen; ook deze boden een onbeperkt gezichtsveld.

Het geheele detachement had een onwrikbaar vertrouwen in de kracht van de stelling welke het te zijner tijd zou moeten verdedigen.

De verbinding tusschen de kazematten geschiedde telefonisch met behulp van ondergrondse kabels.

De bezetting van het verdedigingswerk te Kornwerderzand bestond op 10 Mei 1940 uit 7 officieren, \pm 20 onderofficieren en \pm 200 korporaals en soldaten. Hier aan werden op 12 Mei toegevoegd 1 officier, 1 adj. ond. off. en ongeveer 41 onderofficieren, korporaals en soldaten van het V.L.K. Luchtafweerdienst, benevens 1 vaandrig en 15 man van de luchtdoelartillerie.

De officieren waren:

C. F. J. BOERS, Kapitein 21 R.I., Commandant van het verdedigingswerk,

Q. J. HAM, 1e Luitenant 21 R.I., pl. vervangend commandant en commandant over de kazematten 1, 2, 3 en 4 der eerste linie.

H. H. P. KETTNER, Res. 1e Luit. 21 R.I., Commandant over de kazematten 5, 6, 7, 8 en 9 der eerste linie.

A. J. DEMESMAEKER, Res. 1e Luitenant 21 R.I., Commandant der tweede linie.

B. E. J. MIJZER, 2e luit. der Genie, Commandant van het verlichtingspersoneel.

W. J. IJZEREFF, Res. 2e Luitenant der Kustartillerie, Commandant van het artilleriepersoneel.

L. L. VAN GEUNS, Res. Off. van Gezondheid der 2e Klasse.

Gedurende de oorlogsdagen werden toegevoegd:

G. J. VIS, Res. 1e Luitenant van spec. diensten bij het V.L.K. Luchtafweerdienst, Commandant Pel. 2 tl. en voorts

Adj. ond. off. instr. J. KALMA, ingedeeld bij het Pel. 2 tl. en

Vaandrig FRITSCHI als Commandant 3 Pel. lumitrs.

De bezettingssterkte in de eerste linie was als volgt verdeeld:

Kazemat 1. 1 o.o. + 8 korpls. en mansch. allen zware mitraillisten.

Kazemat 2. 1 o.o. + 18 korpls. en mansch. waarvan 12 kustartilleristen en 6 zware mitraillisten.

- Kazemat 3. eenig Geneeskundig en verlichtingspersoneel.
 Kazemat 4. 2 o.o. + ong. 20 korpls. en manschappen waarvan 12 zware mitr. en eenige verbindings- en verlichtingsmanschappen.
 Kazemat 5. 1 o.o. + 9 korpls. en mansch. allen zware mitraillisten.
 Kazemat 6. 2 o.o. + ong. 20 korpls. en mansch. allen kustartilleristen.
 Kazemat 7. eenig verlichtingspersoneel.
 Kazemat 8. 1 o.o. + 9 korpls. en mansch. zware mitraillisten.
 Kazemat 9. 1 o.o. + 9 korpls. en mansch. zware mitraillisten.

De kustartilleristen bedienden de kanonnen van 5 cm. Alle soldaten waren zoodanig opgeleid dat ze alle wapens konden bedienen. De manschappen van de genie bedienden de dieselaggregaten, de zoeklichten en de telefooncentrale.

De sterkte der 2e linie bedroeg ongeveer 80 manschappen, uitsluitend zware mitraillisten.

II. *De krijgsverrichtingen.*

In den nacht van 9 op 10 Mei liet ik mij te \pm 1.00 wekken om als officier van piket een ronde te doen, die, bij een uitgebreide stelling zooals de onze, \pm 3 uur in beslag nam.

Ik vernam op mijn ronde al zeer alarmeerende berichten van de marechaussee die het verkeer op den weg controleerden. Even daarna vlogen groote aantallen vliegtuigen, met navigatielichten aan, naar het Westen. Denkend aan een massa aanval op Engeland, bleef ik het schouwspel een tijdlang aanzien en vervolgde daarna mijn ronde. Bij het opkomen van de zon hoorde ik het geluid van vurende artillerie en zag boven Texel een rookkolom opstijgen, die deed denken aan het gevolg van een bombardement.

Ik haastte mij naar de telefoon in de cp. (kaz. 4) waar juist naar den Commandant gevraagd werd door het Stafkwartier der Stelling van den Helder. Ik nam het bericht op en noteerde: „Duitsche troepen hebben de Oostgrens overschreden, enz.” Ik snelde naar Kapitein BOERS, die al op zijn bureau zat en deelde het hem mede. Daarna groot alarm. We haastten ons naar de kazematten onderwijl onze belangrijkste dingen bij elkaar grissend, en gingen daarna voor de laatste maal op de normale wijze onze opstellingen controleeren; er mocht niets aan mankeeren, nu het erop aankwam. Groote files auto's passeerden onze nog opengelaten versperring en onze wachtposten hadden het razend druk met controleeren.

Begonnen werd met het treffen van maatregelen voor het afbranden van het houten hotelletje, dat ons altijd zoo gastvrij ontvangen had, maar dat ten doode gedoemd was, omdat het zeer hinderlijk in het schootsveld stond.

Talrijke postdirecteuren en ontvangers uit Friesland brachten hun kas bij ons in veiligheid; de zakken met duizenden guldens werden aanvankelijk zoo maar op den straatweg gelegd, want niemand stelde belang in het geld; het was immer oorlog.

Na de verzending van deze contanten kwamen de geweren van de burgerwachten los; onze officier van materieel moest zijn aandacht verdeelen tusschen zijn kanonnen (want hij was onze artillerist) en de administratie der geweren, wat hem overigens goed afgang.

Het was tegen den avond dat de eerste terugtrekkende troepen ons passeerden. Het waren de troepen uit de Noordelijke provinciën. Op de nieuwsgierige vragen van onze soldaten kwamen zeer verwarde antwoorden, waarvan wij niet veel wijzer werden; daarvoor ging de terugtocht trouwens ook te snel.

Het kwam er in hoofdzaak op neer, dat de troepen, door den snellen inval der Duitschers overrompeld, eerst al vechtend teruggingen, om daarna hoe langer hoe sneller, op auto's en fietsen gezeten, terug te wijken voor den snel naderenden vijand. Het was een triest geheel. Nadat we aan onze troepen warm eten hadden verstrekt en het geheel voorbij was hebben we nog eens met onze soldaten gesproken en uit de gesprekken bleek dat, niettegenstaande het snelle succes van den vijand tegen onze grensbeveiliging, allen vol goeden moed waren en, indien het tot een krachtmeting mocht komen, een vast vertrouwen hadden in onze stelling.

In betrekkelijke rust verliep de eerste nacht en geen bijzondere gebeurtenissen deden zich voor.

Een stralende zonsopgang zette den tweeden oorlogsdag, den 11den Mei, in. Ons eerste werk was het in brand steken van het hotelletje, dat den dag van tevoren reeds was ontruimd. Het brandde razend snel af en er bleef niets van over. Daarna begonnen we met het afbreken van het benzine-station; we wilden dit niet afbranden omdat we de mooie planken voor verbetering en eventueele herstelling van onze buiten-opstellingen wilden benutten.

Wel waren er vliegtuigen in de lucht, doch op groote hoogte, waaruit we concludeerden dat het hier slechts verkenningsvluchten betrof.

Onze inlichtingen uit Friesland wezen uit, dat de vijand zeer snel naderde. Franeker was al bereikt en eenige paws. waren Harlingen doorgereden, daarna teruggegaan. Wij vernamen dat te Harlingen een batterij Lu.a. in stelling was gebracht en daarna verlaten.

Kapitein BOERS dacht er nog over om er een afdeeling heen te zenden teneinde de stukken te vernielen, maar vond het achteraf beter om de inlichting door te geven aan den commandant der bezetting van de voor ons liggende Wons-stelling, die er dichterbij was en over meer menschen beschikte. Het bericht bleek later onjuist. We voelden dat het oogenblik, waarop wij aan den strijd zouden gaan deelnemen, naderde en de Kapitein nam dan ook zijn maatregelen. Etenswaaren werden aangevoerd en opgeslagen in de keukenkazemat (Kaz. 14) zoodat we aan het einde van dezen dag over een mondvoorraad beschikten, die voor een maand toereikend was.

Ook het drinkwater-vraagstuk werd onder de oogen gezien, de watertoevoer uit Friesland werd stopgezet, vanwege het gevaar daaraan verbonden, en we moesten het doen met onze watertanks terwijl ook nog water werd aangevoerd uit Noord-Holland. In uiterste nood hadden we altijd nog het IJsselmeer, waarvan het water drinkbaar is.

Een sectie pioniers maakte ook nog van de ons gelaten voorbereidingstijd gebruik om een aantal landmijnen vóór de versperring te leggen, zoodat het betreden van dat terrein onmogelijk werd gemaakt.

Onder al deze bedrijven viel de duisternis in en in den nacht bereikte ons het bericht dat Stavoren door de Duitschers bezet was en dat daar sloepen in gereedheid werden gebracht.

De Commandant van de Stelling van den Helder, een landing vreezend tusschen Kornwerderzand en Kop Afsluitdijk, waar de Commandopost was van den Commandant der Stelling Wons, gaf order om den rug van de Wons-stelling te dekken door het uitzenden van een patrouille. De Res. 2e Luitenant W. J. H. IJZEREEF werd uitgezonden met 10 man, voorzien van een zwaren mitrailleur, gezeten op fietsen. Ze gingen vol goeden moed op stap en keerden 's-morgens terug zonder iets te hebben gezien.

In den morgen van dezen eersten Pinksterdag kregen de dokter en ik, die in dezelfde kazemat sliepen, het denkbeeld om ons eens wat op te knappen en we gingen op pad om ons eens heerlijk te wasschen en te scheren in het gebouw der Politietroepen, dat voorzien was van stroomend water.

We hadden goed en wel ons gezicht ingezeept toen we vliegtuigen hoorden. De mitrailleurs der vliegtuigen begonnen te ratelen en het gebouw werd doorzeefd door mitrailleurkogels. Mopperend op de onhoeffelijkheid van de vliegers, die ons op Zondag nog niet ongestoord ons toilet lieten maken, kropen we in de kelder van het gebouw. Een oogenblik later, toen de mitrailleurs zwegen, gingen we weer terug, maar van onze spiegels en waschtafels was niets meer over, alles stukgeschoten en de waterleiding lek, terwijl de mitrailleurkogels nog zaten in onze achtergelaten bovenkleeren.

We zochten de kazemat maar weer op en waren daar juist aangekomen, toen de vliegtuigen brandbommen begonnen af te werpen. De houten opstelling van ons marinekanon moest er aan gelooven, terwijl het geniebureau en de loods van den Rijkswaterstaat de volle laag kregen en spoedig in lichterlaaie stonden. Met onze geweren en karabijnen konden wij tegen de vliegtuigen, die steeds maar weer overscheerden, weinig beginnen.

Tegen den middag verdwenen de vliegtuigen en we gingen de schade opnemen. Het marinekanon zelf was, zooals na de onmiddellijke reiniging ervan bleek, gespaard gebleven, doch wel vertoonde het sluitstuk de lidteekens van de erop geketste mitrailleurkogels.

Te \pm 14.30 hadden we juist den inwendigen mensch versterkt en we wilden weer eens gaan rondneuzen, toen de Kapitein mij opdracht gaf den buitenmitrailleur in stelling te brengen zoodat ik, in het daartoe dienend geval, onmiddellijk voor de brug vuur zou kunnen brengen. Een blik door den periscoop verklaarde mij de reden van dezen maatregel.

Op den dijk naderde een wanordelijke troep, ten deele marcheerend, ten deele in autobussen. Onmiddellijk ziende dat het geen Duitschers waren, dachten we aan de bezettingstroepen der Wonsstelling; dit vermoeden bleek juist te zijn. Bijna het geheele bataljon trok in de richting van onze stelling terug.

De Kapitein, een vervolging door den vijand vermoedend en verwachtend, nam onmiddellijk zijn maatregelen. Hij deed achter het bataljon de versperring sluiten en vóór het bataljon de brug springen. Daarna begon hij, aangezien de vijand de vervolging blijkbaar nog niet had ingezet, met eenige van onze officieren orde te scheppen in den chaos. Eén voor één werden de totaal gedemoraliseerde soldaten over de schutsluizen gelaten en werd het bataljon een eind buiten ons stellinggebied zoo goed en zoo kwaad als dit ging geformeerd en afgevoerd in de richting van den Oever.

Na dit incident volgden steeds weer vliegeraanvallen waarbij echter geen bommen meer werden afgegooid doch uitsluitend mitrailleurvuur werd afgegeven. Trad er even een pauze in, dan hielden onze soldaten zich onledig met het verzamelen van de door de bezetting der Wonsstelling achtergelaten wapens en met het lossen van de munitie uit de auto's die vóór de brug waren achtergebleven. Op deze wijze kregen wij zoowaar 13 lichte mitrailleurs te pakken en spoedig was alles aan het reinigen van de wapens en het vullen van de trommels.

Tegen het invallen van de duisternis volgde het eerste contact met den vijand.

Drie soldaten werden waargenomen op het terreintje gelegen tusschen de versperring en de brug. Vermoedende dat het wellicht nog eenige nakomers

waren uit de Wonsstelling deden we niets doch bleven scherp waarnemen. Plotseling begon er een op het zoeklicht te vuren en nu werden ze door geweervuur onzerzijds op de vlucht gedreven. De Kazematten bleven zwijgen om niet de opstellingsplaatsen der wapens te verraden. Twee der wegvluchtende soldaten strandden op de landmijnen voor de versperring, terwijl de derde de versperring ongedeerd doorkwam en verdween, nadat hij nog een rookkaars had ontstoken, die echter niet het minste effect had, dank zij den sterken wind, loodrecht op den dijk.

Terwijl onze posten en patrouilles opdracht kregen zeer scherp te luisteren en toe te zien viel de duisternis in.

Ik was dezen nacht weer officier van piket en het beloofde een drukken nacht te zullen worden omdat we de aankomst van luchtafweergeschut, dat ons, op verzoek van den kapitein, door den stellingcommandant werd gezonden, verwachtten.

Tegen \pm 1.00 uur arriveerde een peloton 2 t.l. onder commando van den Res. 1e Luitenant G. J. Vis, die met vreugde werd begroet. ¹⁾ Na hem even uit den droom geholpen te hebben omtrent de inkwartiering, door hem mijn eigen slaapgelegenheid te toonen, gingen we met behulp van een zaklantaarntje in den ontzettend donkeren nacht, onmiddellijk aan het werk om de opstellingsplaatsen te verkennen voor de 3 stukken 2 tl.

Een eeresalut voor het personeel van dit peloton is wel op zijn plaats, want hoewel zij in twee nachten haast niet geslapen hadden begonnen de manschappen onmiddellijk in het donker in het onbekende heuvelachtige terrein, doorsneden door loopgraven en prikkeldraadversperringen, de stukken te versjouwven, op de uitgezochte plaatsen te brengen en de opstellingsplaatsen te versterken terwijl onze eigen mannen de munitie onderbrachten waaraan zelfs keukenpersoneel en verlichtingspersoneel deelnam.

Ondertusschen kwam uit de 2e linie bericht dat daar een Pel.lu.mitr. onder Vaandrig FRITSCHI was aangekomen en ook reeds in stelling kwam.

Tegen den morgen kon ik aan den Kapitein melden dat alles „O.K.” was en dat eventueele vliegeraanvallen op een warm onthaal konden rekenen.

Toen in den morgen de vliegtuigen weer verschenen, werden ze geducht getraceerd door de 2 tl. en de lu.mitr.s.; met bewonderenswaardigen moed bleven de schutters doorvuren terwijl de vliegtuigen op hen staken, en dank zij hun moed werd het pleit gewonnen. De vliegtuigen kwamen nu slechts op een flinke hoogte overvliegen en vermeden de kazematten.

Hoe goed het moreel was der soldaten behoorende tot de luchtafweer bleek wel hieruit dat twee soldaten, die gewond werden, er haast niet toe te brengen waren hun plaatsen te verlaten.

Des middags, tegen ongeveer 14.00, hoorden we het aanhoudend gezoem van een voortdurend boven ons cirkelend vliegtuig. Volgens de theorie zou dit een vliegtuig kunnen zijn voor artillerie waarneming, zoodat we ons voorbereidden op een artilleriebeschieting. En jawel, de practijk klopte met de theorie. Even later suisden de projectielen door de lucht en, waarschijnlijk dank zij de waarneming, was de ligging goed.

De opstellingen van de 2 tl. werden danig onder vuur genomen; een affuit werd vernield, 2 vizierinrichtingen raakten onklaar. Ook de kazematten

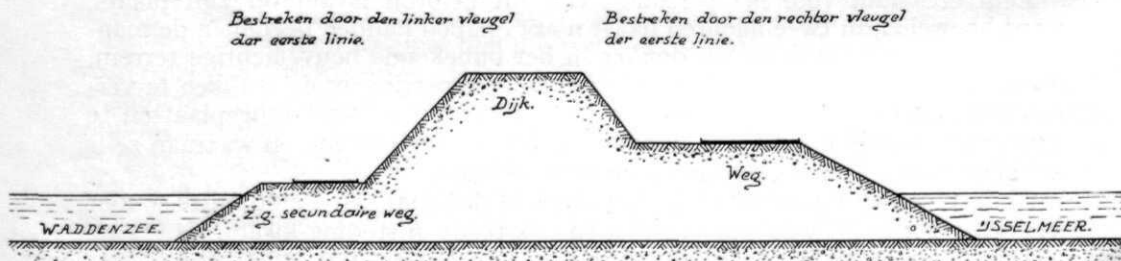
¹⁾ Dit was de Afdeling Leeuwarden van het V.L.K. Luchtafweerdienst, 10 Mei 12.50, op tlf. last van den Korpscommandant, onder Adj. ond. off. KALMA uit Leeuwarden teruggetrokken op Wormerveer, aldaar geformeerd tot een peloton onder Res. 1e Luit. Vis en ter beschikking gesteld van C. Stg. Hd.

moesten het ontgelden. Vooral Kazemat 6 werd onder handen genomen, de projectielen kwamen zelfs in de schietgaten, zoodat van één der kanonnen van 5 cm de kijker werd weggeschoten. Het moreel bleef echter uitstekend. Om hiervan een denkbeeld te geven. Op een bepaald moment werd er opgebeld van een der kazematten om ons te melden dat van de kazemat, waarin wij vertoefden „het gras gemaaid werd”, „hetgeen wel noodig was” volgens deze zegsman, „want het was juist wat lang”. Ik hoef niet te vermelden dat het feit dat deze opmerkingen geplaatst werden, niet bepaald duidde op een angst-psychose bij ons detachement.

In een vuurpauze gingen we eens even poolshoogte nemen omtrent uitwerking en soort van de ons beschietende artillerie. Een onderzoek der scherven toonde aan dat het kaliber omstreeks 8 cm was en dat o.a. ook bpg werden gebruikt. Tijdens de artilleriebeschieting ging het leven in de kazemat normaal zijn gang en werd de thee rondgediend.

Als er eens een opmerking gemaakt werd, die op enige bezorgdheid duidde, was er steeds een ander, die heel liefelijk aanbood hem „in het beton te slaan” (een zeer geliefkoosde uitdrukking bij ons detachement, welke duidelijk het respect van de soldaten voor het beton van onze kazematten illustreert).

Plotseling werd eenige beweging opgemerkt op den weg. Aandachtig werd dit alles gadedeslagen, doch de vijandelijke artillerie vuurde nog.

Teekening Hoofdregeelingsbureau

Schets 3. Dwarsdoorsnede van de afsluitdijk.

Op dit oogenblik, terwijl de stukken (vooral in kaz. 6 die den weg bestreek) vuurklaar stonden, viel er in kazemat 6 een maskeeringsluik op den loop van het 5 cm kanon.

Zonder een bevel te hebben ontvangen stond de dienstplichtige W. PRONK doodkalm op en ging naar buiten, nadat hij nog eerst zijn kameraad, die hem wilde vergezellen, terugduwde met de woorden: „ga jij maar terug joh, jij bent getrouwd.” Daarop lichtte PRONK onder een schervenregen van de tegen de kazemat uiteenspattende vijandelijke granaten, het luik van het kanon op, om daarna, als door een wonder ongedeerd gebleven, de kazemat weer in te gaan en zijn werk te vervolgen of er niets gebeurd was. Bravo PRONK, jij hebt bewezen, dat de Nederlandsche soldaat staaltjes van heldenmoed vertoonen kan en daarbij doet alsof het zoo hoort zonder er verder eenige drukte over te maken.

De zooeven gesignaleerde beweging zette zich voort en spoedig werd een colonne soldaten waargenomen, waarvan het aantal niet te schatten was, doordat een bocht in den dijk het uitzicht eenigszins belemmerde.

Toen ze op ± 800 m gekomen waren, opende, op bevel van den Kapitein, kazemat 6 het vuur en we hoorden het vertrouwde geluid van onze kanonnen,

die met de bgs. de colonne onder vuur namen. Het vuur werd voortgezet en naar achteren verlegd, zoodat, toen de Kapitein „ophouden met vuren” beval, de dijk over een groote diepte onder vuur genomen was. Het kanon uit kazemat 2 dreef met enkele schoten de over den dijk komende soldaten terug en spoedig werd niets meer waargenomen. De aanval was afgeslagen.

Steeds hebben we ons afgevraagd waarom deze aanval door den vijand tegen het invallen der duisternis werd ingezet. Was het omdat hij meende dat we al bij den eersten aanval zouden wijken, daar nog nergens flinke tegenstand was geboden, of was het misschien een poging om het moreel zoodanig te verzwakken dat we gedurende den nacht zouden vluchten. Neen, zoo gemakkelijk zouden we onze stelling niet geven, we besloten om onze huid zoo duur mogelijk te verkoopen en de Commandant der 2e linie hield zelfs zijn soldaten voor, dat dit een tweede Finland worden zou.

Hoewel het verder zeer rustig was voelden we, dat er toch wel eens iets kon gebeuren en toen de duisternis inviel nam de kapitein zijn maatregelen. Het voorterrein werd verlicht door de groote zoeklichten, die op ongeregelde tijden aanflitsten, terwijl iedere 10 minuten een lichtkogel werd afgeschoten, na welke lichtkogel alle kazematten die op den weg vuur konden brengen, hun mitrailleur korte vuurstooten deden afgeven op een bepaald, voor iedere kazemat verschillend tijdstip na het afschieten van den lichtkogel. Het was een typisch gehoor en het gaf tegelijkertijd een indruk van de paraatheid van de bezetting. Er gebeurde evenwel niets en de nacht ging zonder eenig voorval voorbij.

Tegen den morgen van 14 Mei werd weer bij Kop Afsluitdijk eenige beweging waargenomen, waarbij ditmaal ook eenige paws werden gesignaleerd.

Brandend van verlangen om de uitwerking van onze bpg. op de vijandelijke paws te zien, wachtten we de dingen af, die komen gingen.

De Stelling van den Helder liet ons niet in den steek. Bij gebrek aan zware artillerie, werd ons steun toegezegd van H.M. 's „*Johan Maurits van Nassau*” om de vijandelijke artillerie, die zich al weer liet gelden, tot zwijgen te brengen. Door de periscopen hadden we zoo ongeveer de plaatsen der vijandelijke batterijen kunnen bepalen.

De Kapitein wees Luitenant IJZEREFF aan voor de waarneming rechts van den dijk en mijzelf voor de waarneming links van den dijk en deed daarna het inschieten aanvangen. Zeer nauwkeurig konden wij de ligging van het vuur bepalen en dank zij onze goede instrumenten (periscopen met $\frac{9}{100}$ verdeeling) werden de aan te brengen correcties snel opgegeven en doorgegeven zoodat na ongeveer een kwartier het vuur goed lag en uitwerkingsvuur kon worden afgegeven.

Eenige uren heeft de kanonneerboot zijn 15 cm projectielen uit 3 vuurmonden precies op de opgegeven doelen geworpen, een prestatie, die ons met groot respect vervulde voor het personeel en materieel der Kon. Marine, die hier zoo krachtdadig de Landmacht terzijde stonden.

Om een juist beeld te krijgen van de moeilijkheden die H. M.'s „*Johan Maurits van Nassau*” moest overwinnen om een dergelijk vuur te kunnen afgeven, moeten we nog vermelden dat de afstand tusschen de kanonneerboot en het doel 18.8 km bedroeg. Toen de „*Johan Maurits van Nassau*” ophield met vuren bleef de vijandelijke artillerie zwijgen en we hebben er geen last meer van gehad.

De revanche voor de vernietiging van de vijandelijke artillerie liet echter niet op zich wachten. We kregen een behoorlijk bombardement te verduren van vijandelijke bommenwerpers, die zeer zware bommen afwierpen, waarvan

Foto Hoofdregelingsbureau
Treffer op kazemat 12, vliegtuigbom.

er een vlak voor den cp. (kaz. 4) terecht kwam en de heele kazemat deed trillen. Uit de 2e linie bereikte ons het bericht dat daar een kazemat getroffen was door een zware vliegtuigbom die een behoorlijk stuk beton van den achterwand had meegenomen. Onmiddellijk belde de Kapitein naar het Stelling commando en daar zouden direct maatregelen worden genomen om het gat met edel beton nog dezelfde nacht te dichten, zoodat bij een nieuw vliegersbezoek het geval weer geheel in orde zou zijn. Men ziet dat de afdeelingen van het Stelling-hoofdkwartier hun taak zeer snel vervulden, iets wat ons de vorige dagen ook al was opgevallen, wanneer we materiaal aanvroegen.

Dien middag kregen we ook nog bezoek van de pioniers, die de peiler van de spoorbrug opbleizen en eenige huizen, welke hinderlijk in ons gezichtsveld stonden, opruimden.

Toen de Kapitein het resultaat van de vernielingen aan het Hoofdkwartier mededeelde ontving hij een bevel, dat meer beroering veroorzaakte, dan waartoe de zwaarste vliegeraanval bij machte zou zijn geweest nl. het bevel om de wapens neer te leggen en zich met den vijand in verbinding te stellen.

Terwijl wij niet overwonnen waren moesten we capituleeren, dit was de hardste slag die het detachement kon treffen. Na bevestiging van het bevel gevraagd en gekregen te hebben ging de kapitein met de witte vlag naar voren en gaf mij opdracht het detachement te doen ontwapenen.

Bij dit schouwspel kregen we het allen te kwaad, maar het bevel werd stipt uitgevoerd, zooals men dit van goede soldaten kan verwachten.

Het werd reeds duister en ik liet het detachement verzamelen op de spuisluizen teneinde het aan den commandant bij zijn terugkomst te presentereen. Het groote zoeklicht deed ik ontsteken toen de Deutsche auto's waarin de Kapitein en eenige Deutsche officieren gezeten de versperring naderden. Het groote zoeklicht voor hem uit, naderde deze Commandant zijn detachement, terwijl de Deutsche officieren op eenigen afstand bleven.

Voor de laatste maal klonken de bekende commando's waarvan de uitvoering niets te wenschen overliet als hulde aan den Commandant, die zoo rustig en kalm zijn mannen had aangevoerd en door zijn voorbeeld had bezield. Onder het schijnsel van het zoeklicht presenteerde ik het detachement 240 man sterk en de Kapitein sprak een afscheidswoord tot de 240 man die tot het laatste oogenblik hun plicht gedaan hadden en die zoo langen tijd lief en leed samen

gedeeld hadden. Nooit hadden we kunnen vermoeden dat het einde zòò zou zijn.

Tot slot veroorloof ik mij eenige korte opmerkingen te maken betreffende mijn *ervaringen met personeel, materieel enz. van de Nederlandsche weermacht* bij de verdediging van Kornwerderzand.

1. De Nederlandsche soldaat is een uitstekend soldaat gebleken mits hij op een goede manier wordt *voorgegaan* door zijn officieren en onderofficieren.

2. Het administratieve apparaat was soms iets stroef, doch in de oorlogsdagen ging alles zeer vlot, terwijl er voortdurend contact bestond tusschen het Hoofdkwartier van den Stelling van den Helder en de lagere organen, en de bevelen van het Hoofdkwartier ons zeer snel bereikten.

3. Het materieel was zeer goed en mocht er al eens het een of ander mankeeren, dan werden alle pogingen in het werk gesteld om dit zoo snel mogelijk te verschaffen.

Niettemin waren er leemten:

a. De verbindingen tusschen de kazematten waren niet ondergronds, zoodat we bij het gaan van de eene kazemat naar de andere (eten verstrekken, munitie aanvoeren, enz.) zeer kwetsbaar waren. Vooral tijdens de art. beschieting viel een en ander in het begin niet mee, maar toen eenmaal proefondervindelijk gebleken was, dat het artillerievuur doorschrijdbaar was, ging het gemakkelijker.

b. Het ontbreken van luchtafweer, waarin ten deele door het stellingcommando is voorzien door het zenden van 2 tl. en lu.mitrs. 7,5 tl. was naar mijn meening ook noodzakelijk geweest.

c. Het ontbreken van zware artillerie; hierin werd wel op een prachtige wijze voorzien door den steun van de „*Johan Maurits van Nassau*”, maar dit mag toch geen afdoende oplossing worden genoemd.

ONTHULLING VAN HET MONUMENT VOOR DE GEVALLENEN BIJ DE HAAGSCHE SCHOUW

Onder buitengewoon groote belangstelling vond op Zaterdag 26 April j.l. de plechtige onthulling plaats van het monument, opgericht ter nagedachtenis aan hen, die in den vroegen morgen van den 10den Mei van het vorige jaar in den strijd voor het vaderland nabij de Haagsche Schouw het leven lieten.

Dit monument heeft een plaats gevonden bij de begraafplaats „Rhijnhof”, dicht bij het punt, waar op den eersten dag van den oorlog tusschen Duitsche valschermtroepen en onderdeelen van de Nederlandsche Weermacht gevechten geleverd werden. Het waren hoofdzakelijk ongeoeffenden van het IIde Depot der Infanterie, die hier met grooten moed het hoogste offer brachten voor de Nederlandsche zaak. Hun ter eere verzamelden zich Zaterdag voor het eenvoudige monument, waarin hun namen voor de toekomst zullen blijven, eenige duizenden belangstellenden, waaronder vele nabestaanden en kameraden van de gesneuvelden. Onder de aanwezigen merkten wij op:

Generaal-majoor W. F. A. HACKSTROH, inspecteur der Infanterie, Luitenant-kolonel van den Generalen Staf D. A. VAN HILTEN als vertegenwoordiger van generaal-majoor N. T. CARSTENS, hoofd van het Hoofdregelingsbureau en oud-commandant I L.K., reserve luitenant-kolonel H. SIEPERDA, commandant van het IIe Depot Infie, eere-voorzitter van het Comité, kapitein van den Generalen Staf B. R. P. F. HASSELMAN, hoofd v.h. Afwikkelingsbureau D. v. D. met de hem toegevoegde officieren van zee- en landmacht, de luitenant-ter zee Iste klasse B. VELDERMAN en de Iste luitenant J. P. VAN DE GRAAF, de gep. vice-admiraal A. F. GOOSZEN, de gep. schout-bij-nacht J. S. C. OLIVIER en de gep. kapitein-luitenant-ter-zee J. LAGAAY namens de in Oegstgeest woonachtige marine-officieren, de heer L. C. RIETVELD, administrateur Hoofd II afd. Afwikkelingsbureau D. v. D., kolonel F. B. A. J. JANSEN, commandant VII Divisie, oud-commandant 22 R.I., kolonel F. W. LAUPMAN, commandant II Depot Bereden Artillerie, reserve kolonel J. H. W. WESTERVELD, de waarn. burgemeester van Oegstgeest T. VAN EGMOND, de burgemeester van Valkenburg A. K. DE WILDE, de burgemeester van Voorschoten M. F. BERKHOUT, de oud-burgemeester van Leiden mr. A. v. D. SANDE BAKHUYZEN, prof. dr. K. W. BYVANCK, rector magnificus van de Rijksuniversiteit alhier, prof. dr. J. W. MULLER, de hoofdingenieur-directeur v. d. Rijkswaterstaat in Zuid-Holland ir. D. A. VAN HEYST, de hoofdinspecteur van de Rijkswaterstaat ir. J. D. A. M. TEN BRINK, dr. H. MAAS, directeur van het Academisch Ziekenhuis alhier, prof. Th. H. G. VAN GILSE, prof. dr. W. F. SUERMONDT, prof. mr. H. A. IDEMA, prof. H. J. LAM, prof. dr. H. KRAEMER, prof. dr. W. A. KUENEN, prof. mr. J. M. VAN BEMMELEN, luitenant-kolonel J. F. DE RIDDER, oud-commandant 22 R.I., reserve luitenant-kolonel A. C. STADLANDER, oud-commandant II Depot Infie, reserve luitenant-kolonel mr. F. J. J. TRAPMAN, commandant IV Depot Bereden Artillerie, luitenant-kolonel S. VELDMEYER, majoor W. C. MAAS, commandant IV Depot afd. Bereden Artillerie, majoor ir. W. W. E. VON HEMERT, commandant Depot afd. Rijdende Artillerie, majoor J. H. J. RAAT, reserve majoor H. SCHUHMACHER, de heer E. W. WICHERS ROLLANDET, de bataljons commandanten v. h. IIe Depot Infie de majoors F. A. J. ALOFS, A. VAN WEENEN en H. MULDER, de kapitein mr. J. C. VAN HEUVEN, commandant Ie Depot afd. Bereden Artillerie en kapitein mr. dr. J. C. MARIS.

Nadat het muziekkorps „Werkmans Wilskracht”, „Ases Tod” uit de Peer Gynt Suite van E. GRIEG en het zangkoor „Ex Animo” „Wilt heden nu treden” ten gehoor hadden gebracht werd het eerst het woord gevoerd door den voorzitter van het voor deze gelegenheid gevormde comité, majoor F. A. J. ALOFS.

Rede van Majoor F. A. J. Alofs.

Het is mij een voorrecht, aldus spreker, als voorzitter van het comité tot oprichting van dit monument den hier aanwezigen dank te zeggen voor hun komst bij de onthulling van dit gedenkteeken. In het bijzonder denk ik hierbij aan de nabestaanden van onze gevallen kameraden, aan de aanwezige militaire en civiele autoriteiten, aan den waarn. burgemeester van Oegstgeest, de commissie uit den Academ. Senaat en de bestuursleden van vereenigingen uit de Leidsche burgerij, wier sympathie en daadwerkelijke vriendschap tijdens de mobilisatie wij niet vergeten zullen. Verder den mannen van ons Depot, officieren, onder-officieren, korporaals en soldaten in zoo grooten getale opgekomen.

Toen kort na den oorlog bij het Depot de gedachte opkwam voor onze gevallen

kameraden een gedenkteekeu op te richten, vond dat onmiddellijk weerklank bij den troep. Uit eigen middelen werd een fonds gevormd en het voor de oprichting gevormde comité kreeg spontaan van verschillende zijden buiten het Depot grooten steun en krachtige medewerking. Dank zij deze samenwerking is een onzen dapperen waardig monument tot stand gekomen.

Het is het comité een behoefte zijn groote waardeering en erkentelijkheid uit te spreken jegens den ontwerper van het gedenkteekeu den heer A. GLANS-DORP, een van de mannen van het Depot; hulde te brengen aan den heer G. HOPPEN voor het beeldhouwwerk; dank te uiten aan den heer C. G. SWERIS, directeur van de in de oorlogsdagen het Depot zoo bekende fabriek de Ridder, waarvan de directie, toen zij van het plan hoorde, op zoo sympathieke wijze, de voor het monument benoodigde bouwsteenen aanbod; den bouwmeester, het Ingenieursbureau voor Bouwnijverheid te Leiden, dank te zeggen voor de welverzorgde wijze, waarop deze de belangeloos op zich genomen taak heeft uitgevoerd.

Den Rijkswaterstaat zijn wij erkentelijk voor de beschikbaarstelling van het terrein en de gemeente Oegstgeest zeer dankbaar, niet alleen voor den aanleg van het mooie plantsoen, maar vooral voor haar bereidwilligheid, om na de onthulling de trouwe hoedster van ons monument te willen zijn.

Wij meenden het monument te moeten plaatsen in de nabijheid van de Haagse Schouw, het terrein waar zoo velerlei herinneringen voor ons aan verbonden zijn. Hier toch, op deze plaats, stonden wij onder leiding van onzen Depotcommandant, ook in den prillen Meimorgen, toen het IIe Depot Infanterie met jonge recruten en weinig wapenen, met enkele ter plaatse aanwezige artilleristen, voor het eerst voor de harde werkelijkheid werd gesteld. En hoe zij hun soldatenplicht hebben vervuld, getuigen de vele namen op dit monument, want dapper hebben zij hier en ook elders gestreden, onze kameraden, die thans rusten in de aarde.

En ik herhaal wat ik bij gindsche steenfabriek den avond na het bekend worden van de capitulatie mijn verzamelde mannen heb gezegd:

„Onze gevallen kameraden hadden het leven even lief als wij en zij brachten „Den Vaderlandt Getrouwe” het groote offer, dat ook van ons gevraagd had kunnen worden”.

Uit eerbiedige en dankbare herinnering aan hen is dit gedenkteekeu opgericht, waarin hun namen staan gegrift, opdat het nageslacht ze zal kennen en opdat hun lichtend voorbeeld voor de komende generaties bewaard blijve! Moge deze, onze groote dank en eerbiedige hulde aan de gevallen kameraden hun nabestaanden iets van hun groot leed verzachten!

Mag ik U, generaal HACKSTROH, thans uitnoodigen, ons monument te onthullen.

Spreker verzocht daarop generaal-majoor W. F. A. HACKSTROH het monument te willen onthullen. Deze richtte zich met de volgende toespraak tot de aanwezigen.

Onthullingsrede van Generaal Majoor b. d. W. F. A. Hackstroh.

Eenige maanden geleden had ik het voorrecht te Delft een gedenkteekeu te mogen onthullen opgericht ter nagedachtenis aan de dapperen, die aldaar en in den omtrek hun leven voor het vaderland hebben gelaten. Voor het grootste deel betrof het mannen van het VIe Depot Infanterie. En thans valt mij wederom de eer te beurt een gedenkteekeu te mogen onthullen opgericht ter nagedachtenis aan degenen, die in dezen omtrek zijn gevallen, welke, behalve enkelen

afkomstig van de Artillerie, behoorden tot het IIe Depot Infanterie. Het verzoek hiertoe tot mij gericht als oud-inspecteur der Infanterie, Commandant der Depots Infanterie, heb ik op hoogen prijs gesteld; in de eerste plaats omdat ik hierdoor in de gelegenheid ben thans van deze plaats hulde te brengen aan de dapperen, die niettegenstaande het grootste deel van hen onvoldoende geoefend en onvoldoende uitgerust was, onder de bezielende leiding van hun commandanten — in de eerste plaats den Depotcommandant — den strijd aanbonden met een overmachtigen vijand.

Met een bezwaard hart heb ik in de oorlogsdagen de actie van de depottroepen gevolgd. Immers deze waren nog niet gereed voor den strijd en niet hiervoor bestemd, doch bestemd om na verdere opleiding z.g. verliezen bij de veldtroepen aan te vullen.

Dat niettegenstaande voornoemde ongunstige factoren de jonge depottroepen zich zoo kranig hebben geweed is te danken aan den flinken, vaderlandslievenden en offervaardigen geest, die bij de depots heerschte en aan de — bij een goede krijgstuicht bestaande — hartelijke en kameraadschappelijke verhouding tusschen meerderen en minderen.

Het zijn ook deze eigenschappen, die geleid hebben tot de oprichting van dit gedenkteeken, immers blijkt hieruit de behoefte, die degenen, die zoo gelukkig zijn geweest den strijd te overleven, hebben, om de nagedachtenis van hun gevallen kameraden te eeren.

Het spreekt van zelf, dat deze dag smartelijke gevoelens bij ons opwekt ten aanzien van al die jongelieden, wier levensdraad zoo ontijdig werd afgesneden en dat onze gedachten uitgaan naar de achtergelaten familiebetrekkingen, die haar echtgenoot, zoon, broeder of verloofde zoo smartelijk missen.

Echter ook gevoelens van trots over het feit, dat zoovelen niet hebben gearzeld in den ongelijken strijd hun leven in te zetten voor de verdediging van hun vaderland, waardoor zij een lichtend voorbeeld voor het nageslacht zullen blijven.

Moge dit ook hun familiebetrekkingen — voor zoover mogelijk — tot troost strekken. Dit voorbeeld mag echter niet worden vergeten. Het is daarom van zoo'n buitengewoon belang, dat — zooals hier is geschied — de herinnering daaraan in een blijvend gedenkteeken is vastgelegd.

Moge dit gedenkteeken in lengte van dagen voor het nageslacht — in het bijzonder voor de jongeren — een herinnering zijn aan de verrichte dappere daden en een opwekking tot het aankweken van moed, trouw en plichtsbetrachting als betoond werd door hen, die vielen.

Generaal-majoor HACKSTROH ging daarna tot de onthulling over. Tijdens het wegnemen van de vaderlandsche driekleur, die voor de plaat met namen der gesneuvelden was aangebracht, werd door muziek en koor het eerste en het zesde couplet van het Wilhelmus ten gehoor gebracht, door de aanwezigen in eerbiedige stilte aangehoord.

Nadat de heer ALOFS, voorzitter van het comité, de gemeente Oegstgeest had verzocht, het gedenkteeken te willen aanvaarden, sprak wethouder T. VAN EGMOND, die den afwezigen burgemeester van Oegstgeest, den heer A. J. VAN GERREVINK, verving, namens dezen de volgende rede uit.

Rede namens den burgemeester van Oegstgeest.

Ik behoef het nauwelijks te zeggen, nimmer heb ik met zooveel overtuiging, met zoo sterk medegevoelen, ik mag wel zeggen met zooveel liefde een uitnoodiging aangenomen als die tot deze plichtigheid, deze aanvaarding, namens

het bestuur en de burgerij van Oegstgeest van dit eenvoudige, zeer schoone gedenkteeken.

En met groote erkentelijkheid gewaag ik hier van den arbeid van hen, die tot deze oprichting den eersten stoot hebben gegeven en van allen, die door hun arbeid en hun bijdragen, die oprichting mogelijk hebben gemaakt. Ik ben er zeker van, namens het geheele bestuur en namens de geheele burgerij van Oegstgeest te spreken, als ik hun daarvoor mijn diepgevoelden dank betuig.

Op hen, die hier — en ook elders — streeden en daarbij vielen en wier namen in het monument zijn gebeiteld, is geheel toepasselijk de zoeven gehoorde, telkens weer ontroerende strophe van ons Volkslied:

„Het Vaderlandt ghetrouwe
Blijf ick tot in den doet.”

Laten wij hen niet beklagen. Zij zijn gevallen op het veld van eer, in de vervulling van hun plicht.

En als wij met een gebed in ons hart bij hun graf staan, wordt het in ons hart warm en in onzen geest licht. Want dan beseffen wij, dat hun bloed niet tevergeefs kan hebben gevloeid, dat de Heer het offer van hun leven, van hun bloed in genade zal aannemen, dat Hij dit offer tot gelding zal brengen naar zijn Bestel.

Laat dit bewustzijn strekken tot troost van de gezinnen van onze gevallen volkszonen, van hun ouders, broeders, zusters en hun in leven gebleven kameraden.

Wij nemen, mijne heeren, dit gedenkteeken van u aan en wij kunnen u verzekeren dat het bestuur en de burgerij van Oegstgeest het zullen onderhouden en verzorgen in overeenstemming met den eerbied voor en verschuldigd aan de nagedachtenis van de hier gevallen dapperen.

En ik noodig u allen hier aanwezig en onze landgenooten die hier zullen voorbijgaan tot in de voor ons duistere verten der komende eeuwen uit, sta een oogenblik stil bij dit teeken en ga dan heen met een liefdevollen en eerbiedigen groet, met een gedachte gewijd aan het hier op den zonnigen 10en Mei gebrachte offer.

Alle redevoeringen werden door middel van een luidsprekerinstallatie van het Technisch Bureau Elra te Oegstgeest duidelijk hoorbaar ten gehore van de duizendkoppige menschenmenigte gebracht.

De ontroerende plechtigheid werd besloten met kranslegging en een defilé voor het rijk met bloemen getooide monument, terwijl het koor „Boven de sterren, daar zal het eens lichten” en het muziekkorps de Treurmarsch uit de „Eroica” van L. VAN BEETHOVEN ten gehore brachten.

De groote belangstelling en de opmerkelijke stilte tijdens de plechtigheid gaven blijk van de algemeene waardeering voor het streven, de namen van hen, die voor Nederland het leven veil hadden, vast te leggen in een eenvoudig, waardig gedenkteeken.

(Leidsch Dagblad)

HET FALEN VAN HET BELGISCHE VESTINGSTELSEL

DOOR LUDWIG,
Generaal der Artillerie.

Dit artikel is met toestemming van de redactie, overgenomen uit de „Wehrtechnische Monatshefte”, Jaargang 1940, nr. 11. De daarin voorkomende beschouwingen en oordeelvellingen blijven uiteraard geheel voor rekening van den schrijver.

De oorlog heeft tweemaal, in 1914 en 1940, bewezen, dat het Belgische vestingstelsel zijn taak niet vermocht te vervullen. Men moet daaruit de gevolgtrekking maken, dat bij den aanleg of bij het benutten van dit vestingstelsel principiële fouten zijn gemaakt.

Het vestingstelsel van 1914 was ontworpen door den bekenden Generaal BRIALMONT, den schepper van de pantserfronten, en was, bij het gereedkomen, het modernste wat toenmaals bestond. De taak, de Belgische onzijdigheid te verzekeren, zou worden mogelijk gemaakt, doordat het *centrale reduit Antwerpen* het Belgische veldleger zou beschermen, tot de bondgenooten hulp konden bieden. Buitendien versperden de beide groote *kringvestingen Luik* en *Namen* de verbinding van Oost naar West door het Maasdal tegen een aanval uit elk dezer beide richtingen. Dit stelsel zou zijn taak wel hebben kunnen vervullen, indien het in 1914 nog tegen de aanvalsmiddelen opgewassen ware geweest. Dit was echter niet meer het geval. Bovendien had het stelsel BRIALMONT van den beginne af als zwakke zijde, dat, om krachten te sparen, de verdediging was beperkt tot enkele pantserforten en het tusschen terrein was verwaarloosd. De verdediging van dit terrein uitsluitend door flankerend vuur uit de forten was in het heuvelachtige en deels weinig overzichtelijke terrein van *Luik* niet verzekerd en lokte daardoor tot een verrassenden aanval uit. Aangezien het Duitsche operatieplan van 1914 als grondslag een snellen opmarsch van den rechtervleugel had, besloot de Duitsche legerleiding tot een zoodanige onderneming. Hiertoe werden 6 Infanteriebrigades ingezet met de opdracht het tusschenterrein der forten bij nacht te doorbreken en zich in het bezit van de stad te stellen. De forten zelf zouden later worden aangevallen. Deze overval gelukte in den nacht van 5/6 Augustus alleen aan de door LUDENDORFF aangevoerde brigade. De overige brigades maakten, na een aanvankelijk succes, rechtsomkeert aangezien zij onderling geen verbinding hadden en daarom aan het succes twijfelden. In elk geval was de stad in Duitsche handen. Een Belgische tegenaanval bleef uit en de forten bezweken later, het een na het ander, onder het overmachtige Duitsche artillerievuur. Hun pantser- en betondekkingen waren tegen den Duitschen mortier van 42 cm niet opgewassen. Hun strijdmiddelen waren buitendien in een zoo enge ruimte samengeperst, dat zij een doel bij uitnemendheid vormden voor het Duitsche artillerievuur. Ten deele gaf de bezetting zich,

onder den moreelen indruk van dit vuur, over alvorens het weerstandsvermogen was uitgeput.

Het Belgische leger stond op 6 Aug. 1914, toen het bericht van den Duitschen overval binnen kwam, in de ruimte: *Tienen — Leuven — Waver*. 1 $\frac{1}{3}$ Divisie hadden te *Luik* deelgenomen aan de afweer van den Duitschen aanval. Zij werden den 6den 's morgens vroeg door den Gouverneur der vesting naar het Veldleger teruggezonden, omdat hij, ingevolge den overgang van Duitsche troepen over de Maas ten N. van Luik, vreesde, dat zij in de vesting zouden worden opgesloten. In *Luik* bleef slechts de oorlogsbezetting. Indien de Gouverneur alle krachten had samengetrokken tot een tegenaanval op de binnengedrongen zwakke Duitsche brigade en het vuur van de forten daartegen verenigd, dan was zij waarschijnlijk terug geworpen.

Het Belgische veldleger deed afstand van een offensief in de richting *Luik*. Het vreesde door de Duitschers noordelijk te worden omvat en partieel te worden verslagen alvorens de verbondenen ter plaatse konden zijn. Daarom bleef dit leger aanvankelijk staan en week vervolgens voor den Duitschen aanval op *Antwerpen* terug. In *Namen* bleef één divisie van het Veldleger. Deze vesting viel nog sneller dan *Luik* ten offer aan den Duitschen artillerieaanval. De aanval op de vesting *Antwerpen* werd door troepen, die in getal in de minderheid waren, verrassend snel doorgevoerd, omdat ook hier de pantserforten niet konden worden gehouden. Het Belgische veldleger gelukte het nog op het laatste oogenblik den terugtocht naar *Vlaanderen* en de vereniging met de bondgenooten uit te voeren.

Het in beginsel doelmatig aangelegde vestingstelsel had gefaald omdat het technisch niet meer op de hoogte van den tijd was en omdat het Belgische leger, uit beduchtheid voor de verbindingen, de gunstige aanvalsmogelijkheid niet wist te benutten.

Toen *België* na den Wereldoorlog besloot tot een vernieuwing van het vestingstelsel moesten de ervaringen uit dezen oorlog, zoowel wat betreft den algemeenen opzet, als wat betreft de uitvoering, worden benut. In eerstbedoeld opzicht ging men onder den invloed van het verbonden *Frankrijk* een geheel anderen weg dan vroeger.

Men besloot alleen de grens met Duitschland te versterken. Weliswaar ontmoette deze oplossing bij den Belgischen Generalen Staf verzet. Deze stelde een aan de *vestingen Antwerpen en Namen* aangeleunde *centrale opstelling* voor, die in een juiste verhouding zou hebben gestaan tot de sterkte van het Belgische leger en die daardoor in staat zou zijn geweest de Belgische neutraliteit zoowel naar het Oosten als naar het Westen te verdedigen. Toen dit voorstel werd afgewezen, trad de Chef van den Generalen Staf af. Hij kan heden de overtuiging hebben, goed te hebben geraden, toen hij tot den grondslag van BRIALMONT wilde terugkeeren.

Toen *België* in 1937 besloot het bondgenootschap met *Frankrijk* op te geven en tot de neutraliteit in een toekomstigen oorlog terug te keeren, verhieven zich dadelijk bezwaren tegen het bestaande vestingstelsel. Men eischte nu ook de versterking van de tegen *Frankrijk* gerichte grenzen. Daartoe reikten de Belgische middelen en krachten echter niet. Blijkbaar waren ook de meeningen omtrent de noodzakelijkheid van deze versterkingen verdeeld.

Zoodoende waren bij het uitbreken van den huidige oorlog de Belgische grenzen met *Duitschland* zwaar versterkt, die met *Frankrijk* echter onbeschermd. Dit zal op de politieke beslissingen invloed hebben uitgeoefend.

Het stelsel van landsverdediging voldeed niet meer aan het natuurlijke doel de onafhankelijkheid van het land naar iedere zijde te beschermen. De verdere aanleuning aan *Engeland* en *Frankrijk* ontwikkelde zich daaruit van zelf, waarbij men de eigenaardige opvatting huldigde, dat een staat, die zich in het economische oorlogssysteem van *Engeland* liet invoegen en die ook het overvliegen van zijn gebied door Engelsche vliegers niet werkzaam verhinderde, nog steeds aanspraak kon doen gelden als neutraal te worden beschouwd, zoolang het niet tot openlijke vijandelijkheden kwam.

Nadat men zich reeds voor wat betreft de algemeene inrichting van het vestingstelsel bij *Frankrijk* had aangesloten, zoodat het Belgische vestingstelsel een verlenging van de *Maginotlinie* vormde, nam men ook de uitvoering van de Fransche versterkingen tot in alle bijzonderheden over, zoodat de medewerking van Fransche deskundigen duidelijk bleek. Evenals in *Frankrijk* werd ook het Belgische Oostfront niet gelijkmatig versterkt, doch er werden sterke *steunpunten* gevormd met daartusschen zwakkere *verbindingsliniën*. Daar de Belgische strijdkrachten niet toereikend waren om het geheele front te bezetten, bouwde men, naar Fransch model, *Oost van Luik* een *versterkt gebied* („*région fortifiée*”) en verbond dit door een zwakkere *verbindingslinie*, ten Z. van de *Amblève* langs de *Ardennen*, met het Fransche vestingfront. Deze sperlinie bestaat uit verscheidene liniën van kazematten. Voor de bezetting was slechts het Korps Ardensche Jagers ter beschikking. Onmiddellijk aan te voeren Fransche troepen moesten de hardnekkige verdediging overnemen. Dit is echter niet tot uitvoering kunnen komen. De sperlinie werd door de Duitsche troepen doorbroken vóór de Franschen konden ingrijpen.

Het „versterkte gebied” ten *O. van Luik*, tusschen de *Amblève* en de Nederlandsche grens, werd op de krachtigste wijze ter verdediging ingericht. Op dit voorbereide slagveld wilde het Belgische leger een beslissenden slag aannemen. De versterkingen der voorverdediging beginnen op de hoogten bij *Verviers*, ten W. van *Eupen* en ten Z.W. van *Aken*, en zetten zich voort tot de hoofdweerstandsstrook. Deze wordt gemarkeerd door de hoofdverdedigingswerken *Remouchamps*, *Tanremont* (bij *Pepinster*), *Battice* en *Neufchâteau*. De tusschenruimten zijn opgevuld met kazematten, zoodat het geheele terrein flankerend kan worden bestreken. Daarachter ligt de linie der oude forten van Luik, die op het Oostfront zijn gemoderniseerd, doch op het Westfront in den ouden toestand zijn gebleven. *Luik* zou dus blijkbaar niet als kringvesting worden verdedigd. Het terrein achter de oude fortenlinie tot de Maas is door talrijke kazematten versterkt. Zoo ontstond een diep geëchelonneerd verdedigingsstelsel, dat geheel voor zijn taak berekend scheen. N. van *Luik* ligt achter de Nederlandsche grens, tegenover *Maastricht*, het zeer sterke hoofdverdedigingswerk *Eben-Emaël*, als steunpunt van den linkervleugel. N. van *Luik* waren in 1914 de Duitschers zoo gevaarlijk snel opgerukt. Dat moest in de toekomst worden verhinderd. De linkerflank werd verder door een kazemattenlinie langs het zeer diep ingesneden Albert-kanaal beveiligd en zodoende aansluiting verkregen aan de oude vesting *Antwerpen*. Met de moderniseering hiervan was begonnen. Bovendien was Z.O. van *Gent* een sterk *bruggehoofd* aangelegd om hier den tegenstander een overgang over de *Schelde* te beletten en zoo voor het eigen leger de mogelijkheid van een terugtocht van *Antwerpen* naar het Westen open te houden.

Het denkbeeld van een centrale stelling tusschen *Antwerpen* en *Namen* is slechts aangeduid door een zwakke *kazemattenstelling* in de lijn *Waver — Leuven — Lier*. Van de vesting *Namen* zijn alleen de forten aan de Oostzijde gemoderniseerd.

De kazematten zijn tegen zicht uit de aanvalsrichting goed gemaskeerd en hebben slechts flankerende schietgaten.

Onze bijzondere belangstelling gaat uit naar de *hoofdverdedigingswerken*, die geheel naar Fransch voorbeeld zijn gebouwd en die nu moesten toonen of zij, na een doorbraak van de verbindingslinie, zelfstandig gedurende geruimen tijd de verdediging konden voortzetten. Dit toch was, volgens de uit *Frankrijk* overgenomen beginselen, hun hoofdtaak. Bij hun bouw werd met de ervaringen van den Wereldoorlog in ruime mate rekening gehouden. Terwijl bij de pantserforten van BRIALMONT alle strijdmiddelen op een zoo klein mogelijke ruimte waren samengebracht en deze forten van verre zichtbaar waren, zijn hier de pantserkoepels, flankerende kazematten en uitkijktorens zeer verspreid, zoodat vuur op één dezer opstellingen geen anderen kan treffen. Aan zorgvuldige maskeering en aanpassing bij het terrein is groote waarde gehecht. De tot 60 ha groote binnenruimte van elk der werken wordt, evenals de omgeving, volledig flankerend bestreken. De kazernes voor de piketten en reserves liggen ongeveer 45 m onder de aardoppervlakte, zoodat zij ook het gedruisch van den strijd buiten sluiten. De moreele uitwerking van de artillerie is daardoor voor een groot deel uitgeschakeld. Op deze wijzen zijn de op grond van de ervaringen uit den Wereldoorlog te stellen eischen verwezenlijkt. Aan de maskeering wordt echter afbreuk gedaan doordat rond de werken een, uit kazematten geflankeerde, tankgracht loopt, waarvan de rechte lijnen uit de lucht duidelijk te herkennen zijn. De Fransche wensch stormvrije gesloten werken te hebben heeft hier den eisch van maskeering teruggedrongen.

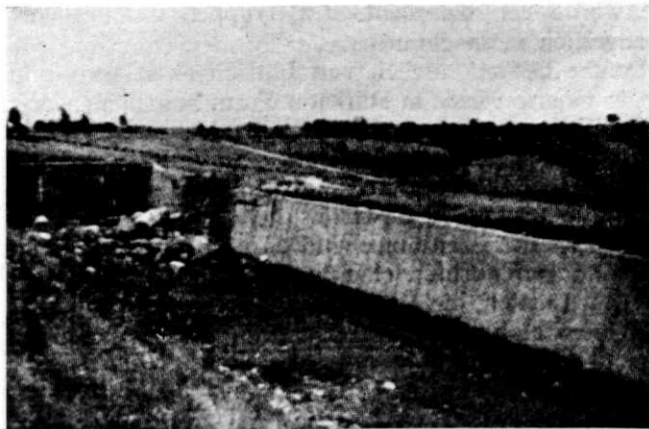

Foto Wehrtechnische Monatshefte

Afb. 1. Buitenwand van een tankgracht, door den bom van een duikbomwerper vernield (Werk Neufchâteau).

De pantsertorens en betonwerken zijn ten deele op geruimen afstand en zeker uit de lucht vast te stellen. Zij waren door netten van gevlochten draad, waarin boombast was verwerkt, gemaskeerd. Evenzoo de loodrechte betonwanden om de slagschaduw te dempen. Dergelijke netten beschutten echter slechts in rustige tijden, doch vliegen onder vijandelijk vuur weg.

In het inwendige van de werken bevinden zich alle voor het welzijn der bezetting noodige inrichtingen zoomede een voor 3—4 maanden reikenden

voorraad aan munitie en levensmiddelen. De verse lucht wordt door schoorsteenachtige, buiten het werk gelegen torens aangezogen en gefiltreerd. Deze torens kunnen, onder vijandelijk vuur, worden ingetrokken. Alle gevechtopstellingen der werken zijn onder elkaar door een zeer uitgebreid net van bomvrij overdekte gangen verbonden. Zoo moet bijv. *Eben* — *Emaël* 25 km van zulke gangen bezitten.

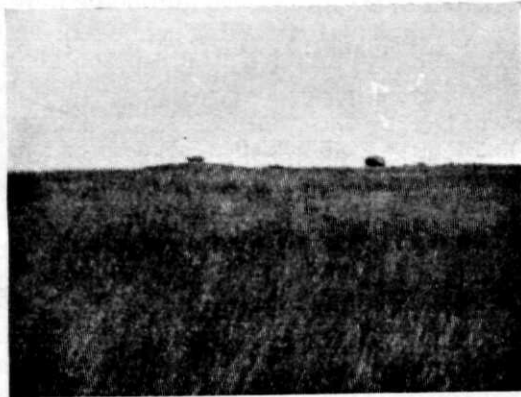

Foto Wehrtechnische Monatshefte

Afb. 2. Hefkoepel en uitkijkkoepeel binnen het werk Neufchâteau.

De *vuuruitwerking* van de hoofdwerken is, in verhouding tot hun grootte, hun 650—900 man bedragende bezettingssterkte en hun bouwkosten, opvallend gering, te meer omdat aanvullende pantserbatterijen buiten de werken ontbreken. Zoo hebben bijv.:

Hoofdverdedigingswerk Eben — Emaël:

- 1 draaikoepeel voor 2 12 cm kanonnen;
- 2 hefkoepels elk voor 2 7,5 cm kanonnen;
- 4 flankerende kazematten met gemengde bewapening (6 cm kanonnen, mitrailleurs en zoeklichten).

Hoofdverdedigingswerk Neufchâteau:

- 2 hefkoepels elk voor 2 7,5 cm kanonnen;
- 1 hefkoepel voor mitrailleur;
- 5 flankerende kazematten met gemengde bewapening (6 cm kanonnen, mitrailleurs en zoeklichten).
- 1 gebetonneerde mijnwerperopstelling met 3 mijnwerpers.
- 10 zw. mitrs. en 9 lt. mitrs. in flankerende kazematten.

Hoofdverdedigingswerk Battice.

- 2 draaikoepeels elk voor 2 12 cm kanonnen;
- 3 hefkoepels elk voor 2 7,5 cm kanonnen;
- 4 flankerende kazematten met gemengde bewapening (6 cm kanonnen, mitrs. en zoeklichten).
- 14 zw. mitrs. en
- 16 lt. mitrs. in flankerende kazematten.

Daarentegen heeft bijv. het oude maar gemoderniseerde *fort Chaud-Fontaine*:

- 1 koepel voor een kanon van 15 cm;
- 2 koepels elk voor een kanon van 12 cm;
- 4 koepels elk voor een kanon van 7,5 cm;
- 1 koepel voor een mijnwerper;
- 1 koepel voor een mitrailleur;
- 20 zw. mitrs. achter schietgaten.

De betondekkingen van de flankerende kazematten en de kazematten voor grachtbestrijking kunnen als tenminste 3,5 m dik worden aangenomen; de buitenmuren nog iets dikker. De kazematten in het tusschenterrein hebben beduidend zwakkere bovendekkingen en zijmuren. Zij zijn echter uit de aanvalsrichting meest niet onder vuur te nemen, doch eerst te bereiken nadat in de stelling is binnengedrongen. Zij verlenen zeker dekking tegen een enkelen treffer van 21 cm.

De *pantsering* is sterker dan die van voor den oorlog, doch het is twijfelachtig of zij aan de heden te stellen eischen volledig voldoet. De hefkoepel voor een kanon van 12 cm is samengesteld uit drie lagen: een ongeveer 10 cm dik binnenpantser, hierop een ongeveer 8 cm dikke tussenlaag van vilt en daarop een 30 cm dik buitenpantser. De koepel is echter niet uit één stuk, doch samengesteld uit 3 ringen, hetzij omdat men een zoo grooten koepel niet uit één stuk kon vervaardigen, hetzij omdat het transport dan niet mogelijk zou zijn geweest. In ieder geval wordt het weerstandsvermogen tegen een beschieting daardoor aanmerkelijk verminderd. De koepel is zoo plat, dat vlakbaanprojectielen in den regel zullen afglijden. Een verzwakking ontstaat doordat de geschutlopen omstreeks 50 cm naar buiten steken en dus door voltreffers kunnen worden vernield. Het verwisselen van een loop zou, door het ontbreken van een daarvoor geschikte installatie, zeer tijdroovend zijn.

Foto Wehrtechnische Monatshefte

Afb. 3. Koepel voor kanon van 12 cm, met uitstekenden loop.

De hefkoepels voor een kanon van 7,5 cm zullen een pantserdikte van ongeveer 30 cm hebben. Ook deze koepels zijn zeer plat. Om vuur te kunnen geven moet de koepel echter worden geheven en dan is het loodrechte pantser blootgesteld aan vlakbaanvuur. De koepel kan dus door daartoe geschikte vlakbaanvuurmonden buiten gevecht worden gesteld.

Afb. 4. Hefkoepel beschoten.

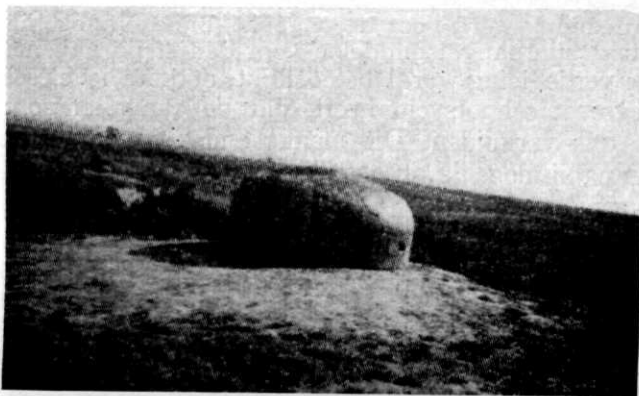

Foto's Wehrtechnische Monatshefte

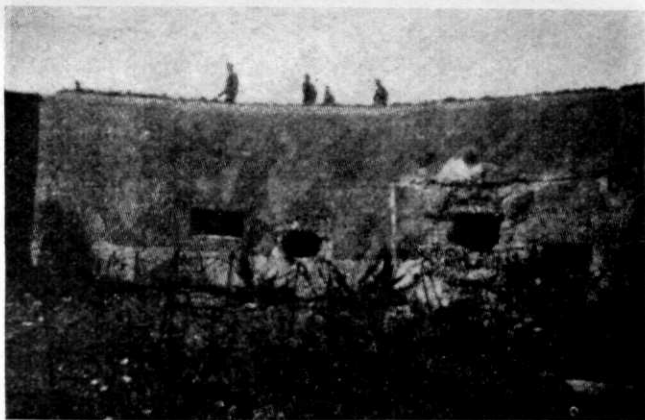
Afb. 5. Hefkoepel met mitrailleur-schietgat (onder).

De vaste mitrailleurkoepels en waarnemingskoepels hebben schietgaten, die door luiken kunnen worden gesloten. Deze zijn kwetsbaar voor vlakbaanvuur. De koepels zullen ongeveer 20 cm dik zijn, bij het schietgat dikker. Daar zij door hun opvallenden vorm, ondanks de maskeering, duidelijk herkenbaar zijn, bieden zij geen volkomen veiligheid.

Alle flankerende kazematten zijn gedekt tegen vuur uit de aanvalsrichting. Hun schietgaten zijn gesloten door pantserschilden, waar slechts het wapen uitsteekt. Zoeklichten belichten het schootsveld. Niettemin is er in de uitgestrekte versterkingen in hun voorterrein, door flauwe terreinplooiën en begroeiingen, hier en daar dekking te vinden, die door een handigen aanvaller kan worden benut. Indien het vestingwerk ook in de flank en in den rug wordt aangevallen, zijn de meeste schietgaten te onderkennen en dus ook te beschieten. Het schietgat is nu eenmaal het zwakke punt van al dit soort gevechtsofstellingen.

Afb. 6. Waarnemingskoepel.

Foto's Wehrtechnische Monatshefte

Afb. 7. Door vuur getroffen flankeerende kazematten.

De verdediging van de vestingwerken berust uitsluitend op de slechts van binnen uit toegankelijke pantserkoepels en kazematten. Slechts enkele smalle doorgangen maken het mogelijk de bovenzijde van het werk te betreden. Van de verdediging boven den grond is derhalve bewust afstand gedaan. Den aanvaller moet het onmogelijk worden gemaakt in het inwendige van het verdedigingswerk door te dringen. Dat is een slotsom uit vroegere oorlogservaringen, die o.m. kan zijn afgeleid uit de verdediging van het fort *Vaux* bij *Verdun*, die nog geruimen tijd kon worden voortgezet, nadat de aanvaller zich reeds had meester gemaakt van de bovenzijde. Buitendien pleegde de aanvaller vroeger, toen de verdediging nog van de bovenzijde werd gevoerd, vuurpauzen of vuurverleggingen in zijn voorbereidend artillerievuur in te lasschen, om de bezetting te dwingen, in verwachting van den stormaanval, de vuurlijn te bezetten om haar dan door een vuuroverval verliezen toe te brengen. Intusschen blijkt het volledig afstand doen van de buitenverdediging ook nadeelen te hebben. Dit maakt het verdrijven van een tegenstander,

die op het verdedigingswerk voet heeft gevat, bijna onmogelijk en stelt deze daardoor in staat zijn aanvalsmiddelen voor den strijd van nabij in werking te brengen. De verdediging wordt bemoeilijkt, doordat ieder schietgat slechts een scherp begrenst schootsveld heeft, dat de aanvaller zonder meer kan vaststellen en dus vermijden. Dit maakt onder bepaalde omstandigheden een aanval van nabij mogelijk, in het bijzonder wanneer een bres in het vuurstelsel is geslagen.

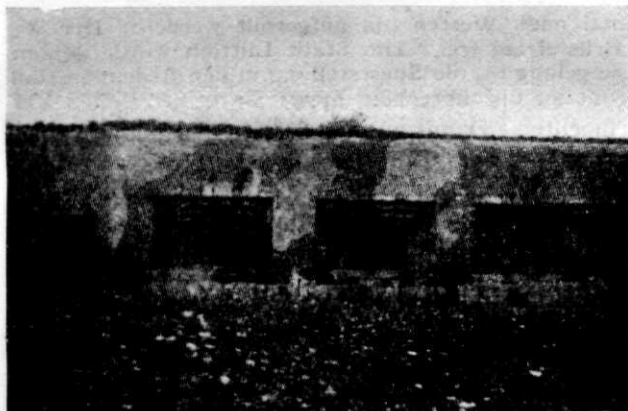

Foto Wehrtechnische Monatshefte

Afb. 8. Flankeerende kazemat met vernielde geschutloopen.

De toestand in Mei 1940 kwam sterk overeen met dien van Augustus 1914. Wederom stond het Belgische Opperbevel voor de vraag, of in de omgeving van *Luik* een beslissende slag zou worden aanvaard, dan wel de verbinding met de bondgenooten zou worden veilig gesteld. Teneinde deze beide mogelijkheden nog open te laten, schijnt de Belgische hoofdmacht ook in dezelfde streek te hebben gestaan als in 1914. De vestingwerken waren, evenals toenmaals, bezet door de oorlogsbezetting. Het weerstandsvermogen leek voldoende om den tijd, noodig voor het aanvoeren van versterkingen, te verzekeren.

Ook bij het Duitsche opperbevel kwam de toestand overeen met dien van 1914. Dit vatte wederom het besluit door een verrassenden aanval de zone van de grensversterkingen te doorbreken, vóór de Fransch-Engelsche strijdkrachten daar konden aankomen en dan dwingen tot een langdurigen stellingoorlog. Het verschil lag daarin dat het zwaartepunt van den verrassenden aanval niet tegen *Luik* zelf was gericht, doch tegen de stellingen ten N. en ten Z. daarvan. Een in bijzonderheden afdalende bespreking daarvan moet tot een lateren tijd worden uitgesteld.

Aan de bekend gemaakte berichten ontleenen wij, dat, bij het morgen-grauwen van den 10en Mei, verrassend valschermjagers landden in het inwendige van het hoofdverdedigingswerk *Eben — Emaël*. Zij leden geen verliezen van beteekenis, aangezien geen luchtafweer voorhanden was. Zij stelden een aantal gevechtsofstellingen met de door hen medegevoerde middelen voor den aanval van nabij buiten gevecht en handhaafden zich vervolgens met hun mitrailleurs in de binnenruimte. Zij werden gesteund door duik-

bommenwerpers, die hun bommen op den ingang en den buitenrand wierpen. Van tijd tot tijd zochten zij aan den Noordrand dekking voor het van buiten komende artillerievuur. In den nacht van 10/11 Mei had een pionierbataljon zich langs den grond door talrijke hindernissen een weg gebaad tot het vestingwerk en het *Albertkanaal* met rubberbooten overschreden. Een stormtroep drong, handig gebruik makende van het terrein en van de reeds behaalde voordeelen, stoutmoedig in de binnenruimte door en stelde, met de middelen voor het gevecht van nabij, van buiten af de belangrijkste verdedigingsmiddelen buiten gevecht. De luchtaanvoer en de verlichting werden afgesneden. Onder den moreelen en daadwerkelijken indruk van dezen volkomen verrassenden aanval gaf het vestingwerk zich in den middag van 11 Mei over. Daar het verder gelukte een brug over het *Albertkanaal* in handen te krijgen en de stelling daar met pantsertroepen te doorbreken, kon de *kazemattenstelling* naar het Westen worden opgerold. De opmarschweg naar *Brussel* lag open. De stad *Luik* werd genomen.

Op dezelfde wijze gelukte het de *sperstelling* in de *Ardennen* ten Z. van *Luik* op breed front te doorbreken alvorens de Fransche versterkingen ter plaatse waren.

Daarmede was de versterkte stelling van *Luik* aan beide zijden omtrokken. De Duitsche troepen stroomden *België* binnen.

Het Belgische Opperbevel deed er afstand van de verdediging van het versterkte gebied van *Luik* met het veldleger te steunen, doch verzekerde zich, evenals in 1914, de verbinding met de opmarcheerende strijdkrachten der bondgenooten. De versterkingen van *Luik* kwamen operatief dus evenmin tot gelding als in 1914, al werden de verdedigingswerken in het eerst nog vastgehouden. Daar het tusschen- en het voorterrein niet werden verdedigd, konden de hoofdverdedigingswerken en de oude forten van *Luik* omvattend worden aangevallen en daarbij bleek hun zwakte. Onder het vuur der artillerie en de bommen van de vliegtuigen gaven de meesten zich spoedig over. *Neufchâteau* werd bestormd door pioniers nadat een bom van een duikbommenwerper een bres had geslagen in den muur van de tankgracht. De bezettingen waren klaarblijkelijk reeds geschokt door de onverwachte Duitsche successen.

Duitsche vindingrijkheid had een uitweg gevonden voor het feit, dat ditmaal het inzetten van een misschien nog werkzamer geschut dan de mortier van 42 cm — dat dan echter zeer zwaar zou zijn geworden — nauwelijks tot het gewenschte snelle succes zou hebben geleid en had dit derhalve voorbereid op een andere nog verrassender wijze. Voorbeeldige benutting van de technische mogelijkheden, besluitvaardigheid en ongehoorde stoutmoedigheid voerden tot een resultaat, waaronder het Belgische verdedigingsstelsel bezweek.

Ook verder vermocht het zijn taak tegenover den stormachtigen Duitschen aanval niet te vervullen. De *kazemattenstelling* in de lijn *Waver—Lewven—Lier* werd onder den voet gelopen, daar zij geen diepte bezat. *Namen* en *Antwerpen* vielen na korten strijd. Het bruggenhoofd van *Gent* werd in een driedaagschen strijd vermeesterd en de Schelde overschreden. Het door onze tegenstanders zeker nimmer voor mogelijk gehouden resultaat was, dat de met zoo veel kosten gebouwde Belgische landsversterkingen hun taak weder niet vermochten te vervullen en den Duitschen zegetocht niet noemenswaard konden ophouden, omdat zij niet volgens de eischen van den eigen toestand, doch naar de wenschen van een vreemden staat waren aangelegd. Zij ondergingen daarom terecht hetzelfde lot als de Tsjechische versterkingen in 1939.

DE VELDTOCHT DER SOWJETS TEGEN FINLAND^{1) 2)}

DOOR M. R. H. CALMEYER,

Kapitein der Grenadiers,

werkzaam bij de Krijgsgeschiedkundige sectie van het Hoofdregelingsbureau.

INLEIDING.

De tijdelijke machteloosheid, waarin het Russische Rijk door de bolsjewistische omwenteling van 1917 kwam te verkeerren, schonk den volkeren, die de Oostkust der Oostzee bewonen, gelegenheid de klok twee eeuwen terug te zetten en de in 1721 (*vrede van Nystadt*) tot stand gekomen aanhechting aan Rusland te verbreken. Finland, Estland, Letland en Lithauen verkregen bij de *vrede van Brest-Litowsk* tusschen Duitschland en Rusland (3 Maart 1918) hun onafhankelijkheid.

Hoewel al deze staten zelf hun bloedoffer hadden gebracht om de vrijheid te bezegelen, was, zelfs bij de toenmalige ontbinding van het Russische staatsbestel, de zege slechts mogelijk gemaakt door het ingrijpen van de Duitsche wapenen.

De reeks Oostzeelanden, die het Russische wereldrijk — behoudens een smalle toegangsweg door de Finsche Golf — van de Oostzee afsloten, konden zich slechts staande houden door aan te leunen tegen twee machtiger staten: Polen en Duitschland. Toen in Augustus 1938 de onoverbrugbaar lijkende klove tusschen Duitschland en Rusland nochtans werd overbrugd, waarbij eerstgenoemde mogendheid de hand van de oeverstaten aftrok, en onmiddellijk daarna het Poolsche Rijk werd verpletterd, ontviel den Oostzeestaten iedere ruggesteun.

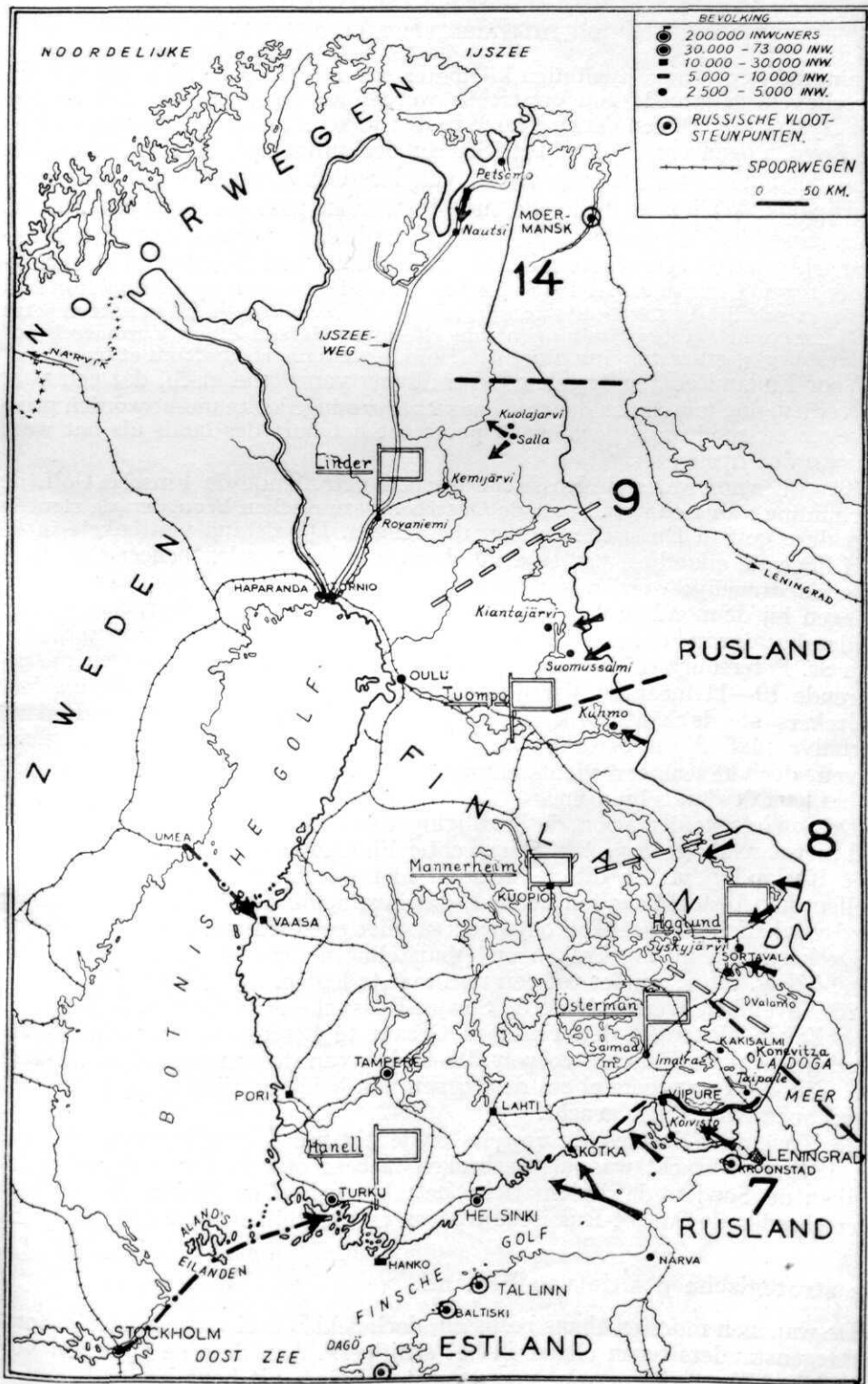
De drie kleinste, Estland, Letland en Lithauen, bezaten in zich zelf geen voldoende gewicht om aan den druk der Sowjets weerstand te bieden. Zij zagen zich gedwongen een aantal Russische eischen in te willigen, welke, naar sedert is gebleken, in minder dan een jaar hebben geleid tot de volledige sowjetiseering dezer gebieden en hun aansluiting bij de Unie van Sowjetrepublieken.

Alleen Finland bezat in zich zelf voldoende gewicht om aan de Russische eischen weerstand te bieden.

Deze eischen waren in hoofdzaak van strategischen aard. Ten aanzien van *de Karelsche landengte*, de voornaamste verbindingsweg tusschen Finland en Rusland, eischten de Sowjets, dat de grens, die op slechts 30 km afstand van

¹⁾ Met twee schetsen.

²⁾ Dit artikel is aanvankelijk geschreven als bijdrage voor het boekwerk „*De Oorlog, Ontstaan en Verloop*” onder hoofdredactie van Dr. J. J. C. VAN DIJK, Oud-Minister van Defensie. Aangezien het, door een gewijzigden opzet van dit werk, aldaar voorshands niet kan worden gepubliceerd, werd het door de Redactie afgestaan aan „*De Militaire Spectator*”.

Schets I

(Archief Militaire Spectator)

Leningrad liep, eenige tientallen kilometers naar de Finsche zijde zou worden verschoven. Hiermede zou omstreeks worden teruggekeerd tot het *verdrag van Nystadt* (1721), een der mijlpalen in den telkens weder opgevlamden strijd die Zweden (waarvan Finland tot 1809 een deel uitmaakte) en Rusland om het bezit der landengte hebben gevoerd. Van Russisch standpunt was deze eisch begrijpelijk. Weliswaar behoefde niet te worden gevreesd voor een Finsche bedreiging, doch de geschiedenis heeft geleerd, dat er omstandigheden denkbaar zijn waarbij een groote mogendheid het Finsche Rijk gebruikt als springplank tegen Leningrad. In 1918 stonden Duitsche troepen op de landengte en hierover schrijft LUDENDORFF in zijn „*Kriegserinnerungen*“: „Wir hatten jetzt in Narwa und Wiborg Stellungen inne die uns jederzeit einen Vormarsch auf Petersburg gestatteten um dort die Bolschewistenherrschaft zu stürzen . . .“

Voor Finland echter beteekende inwilliging van dezen eisch, dat een voor de verdediging gunstig en daartoe ingericht terreingedeelte moest worden prijsgegeven en zodoende de toegangspoort tot het hart des lands als het ware zou worden opengezet.

Zwaarder nog waren de Russische eischen betreffende de Finsche Golf, de verbinding van Leningrad met de Oostzee. Deze eischen beoogden de sleutels van deze golf in Russische handen te brengen. De afstand van enkele in de golf liggende eilandjes, van waaruit de ingang kan worden beheerscht, moet nog als dragelijk worden aangemerkt. De eisch om de havenstad *Hanko*, gelegen bij de monding van de Finsche golf, aan Rusland te verpachten, trof Finland echter in het hart. *Hanko* (*Hangö*) was in 1873 gesticht als winterhaven van St. Petersburg en de eenige aan de Oostzee gelegen Finsche haven, die gedurende 10—11 maanden ijsvrij is en in het overblijvende jaargedeelte door ijsbrekers steeds kan worden opgehouden. De verpachting zou Finland derhalve niet alleen berooven van een uit handelsoogpunt onvervangbare haven, doch tevens een vlootsteunpunt en garnizoensplaats van de Sowjets in het hart des lands brengen.

De Sowjets stelden voor, de inwilliging van deze eischen te bezegelen met een niet-aanvalsverdrag. Aangezien echter Finland reeds een dergelijk verdrag met Rusland bezat en dit dezen staat niet weerhield genoemde eischen te stellen, kon bedoeld aanbod het feit, dat inwilliging dezer eischen de Finsche landsverdediging geheel zou ontwrichten, niet goed maken.

De herhaaldelijk afgebroken onderhandelingen duurden van 11 Oct. 1939 tot 14 Nov. d.o.v. zonder tot een resultaat te leiden.

26 November overhandigde de Sowjet-Russische Minister van Buitenlandse Zaken MOLOTOW den Finschen Gezant te Leningrad een nota, waarin werd geëischt de Finsche troepen 20—25 km van de grens terug te trekken. Het Finsche tegenvoorstel om de troepen van beide partijen terug te trekken werd onaanvaardbaar geacht.

28 November deelden de Sowjets mede het niet-aanvalsverdrag, dat nog tot 1945 van kracht was, als verbroken te beschouwen. Den volgende dag braken de Sowjets de diplomatieke betrekkingen af en 30 November, 8.00, overschreden de Sowjet-Russische troepen op verschillende plaatsen de grens.

De strategische positie van Finland.

De wapenen moesten thans beslissen, doch zelden traden twee ongelijksoortiger tegenstanders tegen elkaar in het strijdperk. Aan de ééne zijde een volk van 3,7 millioen zielen, wier voornaamste rijkdom uit hout bestond, aan de

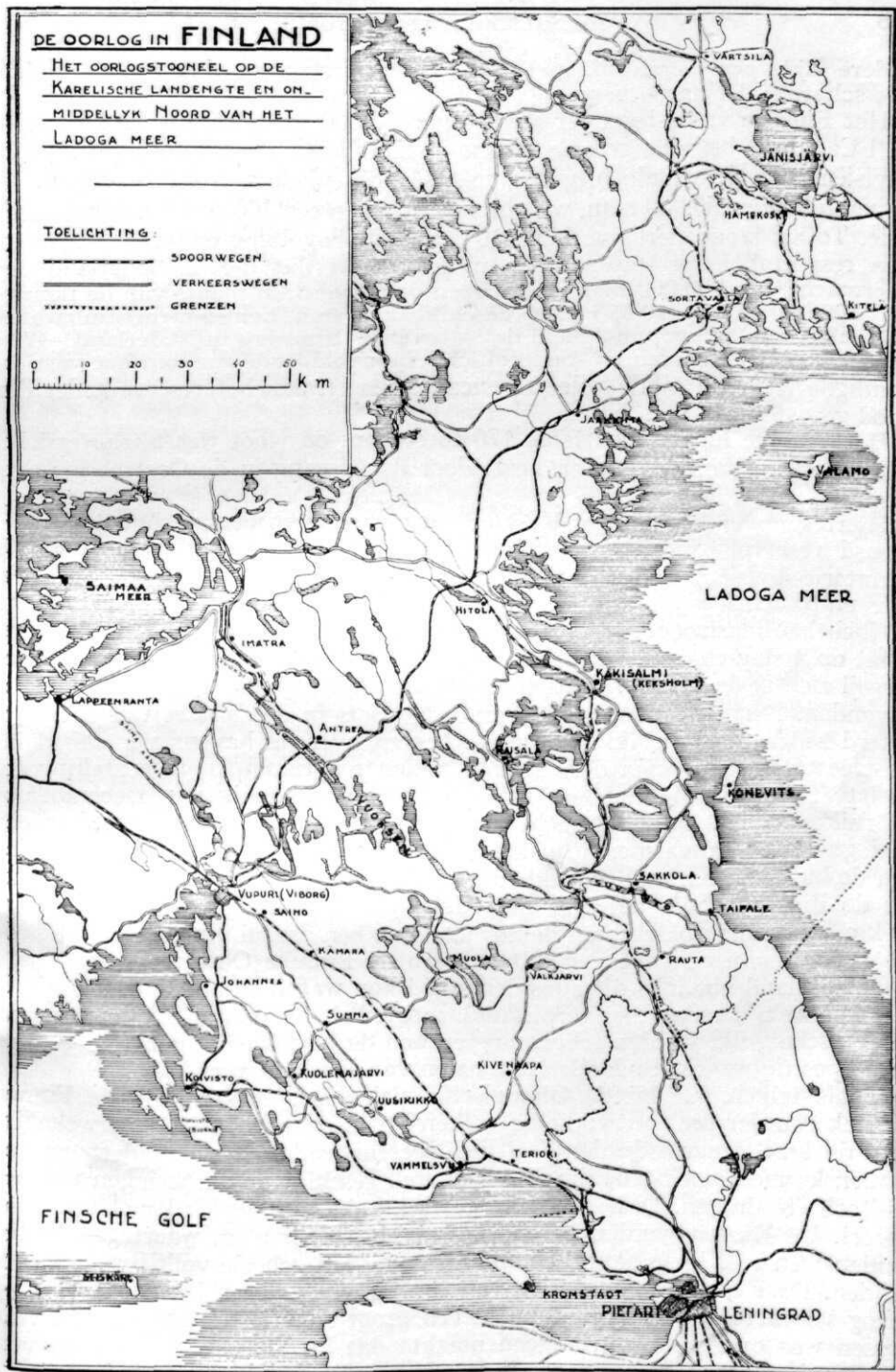
DE OORLOG IN FINLAND

HET OORLOGSTOENEEL OP DE
KARELISCHE LANDEN EN ON-
MIDDELYK NOORD VAN HET
LADOGA MEER

TOELICHTING

- SPORWEGEN
- — — — — VERKEERSWEGEN
- GRENZEN

0 10 20 30 40 50 km

Schets II

(Archief Militaire Spectator)

andere zijde een wereldrijk met 166 miljoen inwoners, waarvan de bodem alle schatten der aarde bergt.

Het Finsche vredesleger ter sterkte van 33.000 man, vormende 3 Divisiën en 1 Cavalerie brigade, groeide tijdens de mobilisatie en den oorlog uit tot 10 Divisiën en 7 gemengde brigades, met slechts enkele pantservoertuigen, tezamen tellende 250.000 man, waarbij nog kwamen een 100.000 man in tweede linie. Totaal stond derhalve bijna 10% van de bevolking onder de wapenen. Een respectabele prestatie indien men bedenkt dat dit in Nederland een weermacht van 800.000 man zou hebben opgeleverd, in plaats van de nauwelijks 300.000 die op 10 Mei 1940 beschikbaar waren. Een element van zwakte was gelegen in de omstandigheid dat — evenals trouwens in Nederland — het aantal beroepsofficieren en -onderofficieren onvoldoende was om het vertienvoudige leger op solide wijze te encadreeren en aan het reserve-kader den noodigen steun te verschaffen.

Het Finsche luchtwapen telde 170 toestellen; de vloot was uitsluitend berekend op kustverdediging en heeft door den ijsgang in de Oostzee geen rol gespeeld.

Hiertegenover kon Sowjet-Rusland putten uit een naar verhouding onbegrensd reservoir van menschen en materieel, in vreedstijd vormende 100 infanterie-divisiën, 44 cavalerie-divisiën, 10 pantserbrigades, 6.000 vechtwagens en 3 luchtlegers met duizenden toestellen en bijzonder sterke valschermen en luchtlandingstroepen. De Sowjet-Russische vloot in de Oostzee werd geschat op 4 slagschepen, 8 kruisers, ongeveer 20 jagers en talrijke onderzeeërs, terwijl zich in de IJsee slechts lichte, niet zeer talrijke marine-strijdkrachten bevonden. De maritieme positie van de Sowjets in de Oostzee was zeer verbeterd sedert de beschikking was verkregen over de havens van de kleine Oostzeestaten, aangezien deze slechts zelden toevriezen, in tegenstelling tot de havens van Leningrad en Kroonstadt, die gewoonlijk van December af onbruikbaar zijn. De luchtmacht der Sowjets was tegenover Finland in een veel gunstiger aanvalspositie gekomen door het verwerven van vliegvelden aan de kust van Estland zoomede die op de eilanden Oesel en Dagö. Van hier tot de Finsche hoofdstad Helsinki (Helsingfors) bedroeg de afstand slechts 70 km. Bovendien beschikten de Sowjets over een aantal vliegvelden langs de Moermanskbaan op ongeveer 100 km van de Finsche Oostgrens.

Dat Finland ondanks dit alles den strijd kon wagen zonder de zekerheid in zeer korten tijd te worden verpletterd, moet, behalve aan de kwaliteiten van het Finsche volk, worden toegeschreven aan de betrekkelijk gunstige geografische positie waarin Finland ten aanzien van Rusland verkeerde.

Zooals telkenmale bij de Olympische spelen is gebleken, zijn de Finnen fysiek een der best ontwikkelde volkeren van de wereld. Niet verwekelijkt door de luxe, waarmede de West-Europeesche volkeren zich sedert eeuwen hebben kunnen omringen, zijn zij bij uitstek geschikt de ontberingen van een veldtocht te dragen. Deze fysieke geschiktheid ging gepaard met een hoog moreel. De Russen worden beschouwd als de ervijanden, waartegen — behoudens een zeer klein aantal communisten — het geheele volk bereid was te strijden. Door den vrijheidsoorlog van 1917 waren volk en leger geestelijk op oorlog voorbereid, terwijl buitendien een groot superioriteitsgevoel t.o.v. de Russen was overgebleven, hetgeen maakte dat de Finsche strijders met vertrouwen de overmacht tegemoet zagen. Het zou echter een vergissing zijn te gelooven, dat de Finsche soldaten zich geheel immuun toonden voor de verschrikkingen van den slag. Er zijn nog nooit soldaten geweest, die bij de eerste

kennismaking met den oorlog en tegenover de lichamelijke inspanningen absoluut ongeschokt bleven. In tegenstelling tot de Nederlandsche troepen kregen de Finnen echter gelegenheid hieraan geleidelijk te wennen.

Niet alleen de mensch was ingesteld op strijd, ook het land verkeerde grootendeels in den primitieven staat, die op zichzelf reeds een verweer vormt tegen een vijandelijken inval.

Finland (= Veenland) is een heuvelland bezaaid met ruim 35.000 meren, die tezamen 1/9 van de oppervlakte beslaan, terwijl 1/3 gedeelte uit moeras bestaat. 4/9 deel des lands is derhalve onbegaanbaar. Voorts is bijna 2/3 gedeelte van den bodem bedekt met wouden. De bodem zelf bestaat in hoofdzaak uit archaïsche oergesteenten, sterk doorsneden en bezaaid met rotsblokken, die het optreden van groote troepeneenheden, in het bijzonder van pantserstrijdkrachten, buiten de schaarsche wegen moeilijk maken. Op enkele deelen, w.o. de strategisch zoo belangrijke Karelische landengte, is de rotsgrond echter bedekt met zand of leem en daardoor gemakkelijk begaanbaar.

In het wintertijdperk, waarin zich de operatiën afspeelden, zijn de verkeersmogelijkheden over het algemeen beter dan in de andere jaargetijden. Over de bevroren sneeuw komt men op sneeuwschoenen snel vooruit, over het ijs met sleden, terwijl de bevroren wegen beter bruikbaar zijn dan in regenperiodes.

Door de geringe bevolkingsdichtheid (10 per km² tegen 250 in Nederland) en het feit dat 84% van de bevolking op het platteland woont, is Finland weinig kwetsbaar voor luchtaanvallen.

De ontoegankelijkheid van groote deelen des lands kwam tegemoet aan de omstandigheid, dat de Russisch/Finsche grens ruim 1.500 km lang was (d.i. driemaal de Nederlandsch/Duitsche grens) en dus in geen verhouding stond tot de geringe krachten, die deze grens moesten verdedigen.

Een beschouwing van het grensgebied doet, gaande van Zuid naar Noord, het volgende opmerken.

In het uiterste Zuidoosten vormde de 60—80 km breede Karelische landengte, gelegen tusschen de Finsche golf en het, langs de grenslijn gemeten, 110 km breede Ladoga-meer, den natuurlijke verbindingsweg tusschen het belangrijkste deel van Finland en Rusland. Aan beide zijden begunstigde het spoorwegnet den aanvoer en de verzorging van troepen, terwijl de lijn van Leningrad naar Vupuri (Wiborg) de beide spoorwegnetten verbond. Gerekend naar de breedte van de landengte en het front hetwelk door een divisie hardnekkig kan worden verdedigd (5—10 km) was het geheele Finsche leger nauwelijks sterk genoeg om de landengte af te sluiten, ware het niet, dat natuur en kunst hier, in onderlinge samenwerking, steun verleenden. Het Oostelijk deel van de landengte wordt nl. doorsneden door het bekken van de Vuoksi (Vuoksen), die uit het Saimaa-meer komt en bij Käkisalmi (Keskholm) in het Ladoga meer mondt, terwijl een vertakking, de Suvanto, bij Taipale uitmondt. Ook in het Westelijk deel bevinden zich een aantal meren, met daartusschen echter breede accessen. Gebruik makende van deze waterhindernissen hadden de Finnen op de landengte geleidelijk een verdedigingssysteem aangelegd, dat — in navolging van de Maginot-linie — in de opgeschroefde taal van de wereldpers werd aangeduid als „*Mannerheim-linie*”, doch met eerstbedoelde vestingzône op geenerlei wijze kon worden vergeleken. Het grootste deel van de verdedigingswerken bestond uit veldversterkingen, staal en beton hadden slechts op bescheiden schaal toepassing gevonden.

De ongenegenheid van de Finsche Regeering en de Volksvertegenwoordiging

om de noodige geldmiddelen beschikbaar te stellen, die tot in den zomer van 1939 bleef bestaan, heeft zich bitter gewroken.

Teneinde de vleugels van de stelling te dekken, bevonden zich kustbatterijen op het eiland Koivisto en bij den ingang van de Viborgerbocht, zoomede op Konevitza, Valamo en andere eilanden in het Ladoga-meer.

Zooals reeds werd aangestipt, wijkt de bodemgesteldheid op de landengte af van die in het overige Finland en is zij gunstig voor het optreden van vechtwagens, hetgeen de betrekkelijk dunne sneeuwlaag, die den bodem tijdens de krijgsvruchtelingen bedekte, niet kon goed maken.

Noord van het Ladoga-meer voert het grensgebied over een lengte van omstreeks 350 km naar het merenplateau van Centraal-Finland, dat een invaller op een netwerk van waterhindernissen doet stuiten en derhalve met weinig troepen kan worden verdedigd.

Buitendien is het Finsche spoorwegnet hier betrekkelijk goed ontwikkeld en maakt het dus troepenverplaatsingen mogelijk.

Noordelijker nemen de waterhindernissen in aantal af, de ongebaandheid van het terrein echter toe en komt men bij het smalste gedeelte van Finland, „den hals van de flesch” of, poëtischer, de taille van de jonkvrouw. Dit gedeelte was strategisch uitermate belangrijk, daar de voormalige grens hier tot op 200 km de Botnische golf naderde en langs deze golf, over Oulu (Uleaborg) de eenige spoorbaan liep die Finland met Zweden en zodoende met de overige buitenwereld verbond.

De waarde hiervan werd echter verminderd doordat Zweden en Finland een verschillende spoorbreedte hebben en alle goederen derhalve in de Zweedsche grensplaats Haparanda moesten worden overgeladen.

Verder naar het Noorden gaande overschrijdt men nabij het dorp Kuolajärvi, de laatste Finsche nederzetting van eenige beteekenis in het grensgebied, den poolcirkel. Dit dorp is door een autoweg verbonden met Kemijärvi, eindpunt van een zijlijn van de reeds genoemde spoorbaan naar Zweden. Nog noordelijker houden de wegen geheel op, het heuvelland stijgt tot 725 m en tenslotte bereikt men 900 km (hemelsbreed) N. van het Ladoga meer de IJszee, waarmede Finland door een smallen vinger, eindigende bij de haven Petsamo, is verbonden. Het groote belang van deze haven, waaruit echter slechts een autoweg — de z.g. IJszeeweg — naar het spoorwegstation Rovaniemi voert, bestaat in de omstandigheid, dat de IJszee hier door een warmen golfstroom steeds wordt open gehouden.

Werpen wij thans een blik op de Russische zijde van het grensgebied. Zooals wij reeds aanstipten konden de Russen voor een offensief tegen de Karelische landengte gebruik maken van een goed ontwikkeld spoorweg- en wegennet, terwijl Leningrad als verzorgingsbasis alles bood wat men kon wenschen. Noord van het Ladoga-meer stonden de zaken echter geheel anders. Hier is het grensgebied aan Russische zijde, Russisch Karelië, nog aanmerkelijk minder ontgonnen dan aan Finsche zijde. Voor opmarsch en verzorging stond alleen de Moermansk spoorbaan ter beschikking, die, op een afstand van 60—250 km evenwijdig met de grens loopend, Leningrad verbindt met de IJszee-haven Moermansk. Deze enkelsporige baan is in 1916 gebouwd om het den toenmaligen Geallieerden mogelijk te maken hun Russischen bondgenoot over zee hulp te doen toekomen. Van dezen spoorweg voeren hier en daar korte dwarsbanen en wegen naar ontginningen in de oerwouden, die overigens slechts door primitieve paden zijn doorsneden. Iets gunstiger zijn de verkeersmogelijkheden wanneer de vele meren en moerassen zijn dicht gevoren, doch dan maakt aldra

de hooge sneeuw het verkeer buiten de wegen aan groote troepenafdeelingen weer onmogelijk.

Behalve door den geest en de strijdbaarheid van het volk, de kracht van de weermacht en de militair-aardrijkskundige gesteldheid van een land wordt het oorlogspotentieel heden ten dage nog bepaald door de mogelijkheid bij voortduring in de aanvulling van oorlogsbehoeften, in den ruimsten zin, te voorzien. Gemeten aan de behoeften van een oorlog tegen Finland kon Rusland ook in dit opzicht op een onuitputtelijke aanvulling rekenen, terwijl Finland allerm minst self-supporting was. Aan oorlogsindustrie telde Finland slechts een fabriek van schoolvliegtuigen, een kruifabriek en een fabriek van handvuurwapenen.

Alles bijeen genomen kan men dus zeggen dat Finland, weliswaar in staat was een hardnekkig verzet te bieden, doch dat de krachtsverhoudingen zóó ongelijk waren, dat de Finsche weerstand vroeg of laat moest bezwijken, tenzij voldoende hulp uit het buitenland zou worden ontvangen.

De eerste phase.

Met het voorbeeld van den Duitschen veldtocht in Polen voor oogen en overtuigd, dat groote deelen van het Finsche volk de Sowjet-troepen als bevrijders zouden begroeten, rekende de Russische leiding op een „Blitzkrieg”. De gebeurtenissen namen echter aldra een geheel ander verloop.

Zooals viel te verwachten rukte de *hoofdgroep* van de strijdkrachten, die de Sowjets tegen Finland inzetten, de Karelische landengte binnen. Deze groep bestond uit het 7 Leger onder Generaal MEREZKOW en telde acht infanterie-divisiën (24, 43, 49, 70, 90, 123, 138 en 150), zeven pantserbrigades (1, 4, 13, 15, 20, 35 en 40), gesteund door een sterke legerartillerie en aanvankelijk omstreeks 600 vliegmachines. De ruime toebedeeling van pantsertroepen, zware artillerie en bombardementsvliegtuigen gaf dit stootblok een groote aanvalskracht.

De Finsche Opperbevelhebber Maarschalk E. BARON MANNERHEIM zette hiertegen in zes divisiën onder Luitenant-generaal OESTERMAN (in vreedestijd commandant van het Finsche Leger) en wel twee divisiën onder Generaal-majoor HEINRICKS in het Oostelijk deel van de landengte en vier divisiën onder Luitenant-generaal ÖHQUIST op het Westelijk deel van de landengte.

Aanvankelijk meenden de Russen, door hun talrijke vechtwagens als stormrammen te gebruiken, snel terrein te kunnen winnen, doch het groote aantal dezer stalen monsters, dat ten offer viel aan het Finsche vuur, deed aldra begripen dat een systematische artillerie-voorbereiding niet kon worden ontbeerd. Het tempo der operaties werd trager.

De Russische vloot ondersteunde den aanval te land door, na de begeerde eilanden in de Finsche Golf te hebben vermeersterd, de Finsche versterkingen nabij de Westkust van de landengte onder vuur te nemen, doch werd door de kustbatterijen werkzaam bestreden.

Eerst na twee maanden van hardnekkigen strijd, dikwijls gevoerd in hevige sneeuwstormen, slaagden de Russen, die inmiddels twaalf versche infanterie-divisiën in het vuur hadden gebracht, er in de Finsche vooruitgeschoven stellingen te vermeesteren en de Finsche hoofdweerstandsstrook te bereiken. De frontlijn hiervan liep, met Koivisto als vleugelsteunpunt, van Muurila over Kuolemajärvi, Summa, Muola, langs den benedenloop van de Vuoksi tot het heet omstreden Taipale aan de kust van het Ladogameer. Tegenover deze lijn kwam de Sowjet-aanval tot staan. De Russische troepen begonnen zich in den

steenhard bevroren bodem in te graven en wachtten het verloop der gebeurtenissen op de andere fronten af.

Tegen de *Finsche Oostflank* hadden de Russen drie legers ingezet en wel, van Zuid naar Noord, het 8 Leger, het 9 Leger en het 14 Leger, die in verschillende groepen oprukten.

Het 8 Leger legde den hooffdruk onmiddellijk Noord van het Ladoga-meer, met de bedoeling aldus in den rug van de Finsche stellingen op de Kareelische landengte te komen, terwijl een zwakkere groep, over Kuhmo oprukkende, de verbinding met het 9 Leger onderhield.

Het 9 Leger trachtte in twee groepen, respectievelijk oprukkende over Suomussalmi en Sala, de Finsche wespentaille af te knijpen en daarmede de spoorbaan naar Noorwegen te bereiken.

In het hooge Noorden tenslotte streed het 14 Leger, dat zich spoedig na het uitbreken van de krijgsverrichtingen meester maakte van de haven Petsamo en vervolgens langs den IJsmeerweg naar het Zuiden trachtte op te rukken.

Deze drie legers baseerden zich op de Moermanskspoorbaan, die, met een capaciteit van 18 treinen per dag, juist in staat was de op omstreeks 150 km afstand strijdende troepen van het noodige te voorzien, niet echter om nieuwe stootkracht — menschen en materieel — toe te voeren.

Om den strijd op het Finsche Oostfront te kunnen begrijpen moet men zich de eigenaardige omstandigheden aldaar voor oogen stellen.

De Russische operatieve eenheid was de divisie, rijk aan menschen (18-20.000) en materiaal (meer dan 100 stukken geschut en 40—100 vechtwagens). De Finnen daarentegen waren op het Oostfront gegroepeerd in gemengde brigades van 4—6 bataljons en eenige lichte artillerie, te zamen 3.000—4.000 man. Door rijkelijke uitrusting met automatische wapenen (lichte mitrs., pistoolmitrs. en automatische geweren) was de infanteristische vuurdracht groot, terwijl de troepen ook ruim waren voorzien van pantserafweerwapenen.

In normaal terrein zou de Russische overmacht verpletterend zijn geweest. Hier was het evenwel anders. In het onherbergzame oerwoud, waarvan de steenachtige, met rotsblokken bezaaide en met kloven doorsneden bodem bedekt was met een dikke sneeuwlaag, waren niet alleen de Russische vechtwagens, vuurmonden en treinvoertuigen aangewezen op de enkele wegen, doch ook de infanterie — aanvankelijk niet voorzien van een sneeuwuitrusting (sneeuwschoenen, sneeuwhemden) — was vastgenageld aan wegen en paden. Als een trage, vele kilometers lange slang bewoog de Russische divisie zich derhalve voorwaarts.

Bij de Finnen daarentegen was niet alleen iedere man voorzien van een sneeuwuitrusting en vertrouwd met het terrein, doch ook de voertuigen waren op sledeijzers geplaatst.

Het gevecht nam bijna regelmatig het volgende verloop. De Finnen beperkten zich er aanvankelijk toe den opmarsch van de Russische divisie te vertragen, waarbij aan Russische zijde slechts de gepantserde spits in gevecht kwam. Als de Russen zich zoo 30—50 km van hun basis verwijderd hadden, met al de daaraan verbonden bezwaren, begon de Finsche tegenaanval. In den nacht trokken Finsche detachementen om de Russen heen en grendelden den verbindingsweg naar achteren af, terwijl een tweede detachement nog verder oprukte en dezen weg zoodanig afsloot dat ontzettingstroepen konden worden opgevangen. Nu namen de Finnen uit het donker van het woud de op den weg bivakkeerende Russen onder een moorddadig vuur, waartegen dezen weinig anders konden doen dan een reeks langgerekte weerstandsnesten vormen, die

zich met groote behendigheid ingroeven. In deze „motti's" — wagenburchten, waarbij meestal de vechtwagens aan de buitenzijde stonden en de artillerie in het midden — hebben de Russen het, ondanks de grootste ontberingen, dikwijls wekenlang uitgehouden. Zij stonden draadloos in verbinding met de hoogere staven en werden door vliegtuigen met munitie en levensmiddelen verzorgd. Op den duur echter waren honger en koude (tot 40° onder nul) te sterke bondgenooten van de Finnen die, zich hun numerieke minderheid bewust, geduldig wachtten tot de „motti" rijp was om te worden bestormd en vernietigd. Een enkele „motti" heeft het twee maanden uitgehouden, overgegeven heeft zich geen enkele.

Op deze wijze vernietigde de Finsche generaal HAJAANI eind December 1939 bij Kiantajärvi en Raate de 163 en de 44 Sowjet-Russische divisie, beide behorende tot het 9 Leger.

De 54 Divisie, de rechtervleugel vormende van het 8 Leger, die tot ontzet van de 44 Divisie in N.W. richting naar Kuhmo oprukte, werd hier tot staan gebracht en, bij een totale colonnelengte van 40 km, in vier deelen gesneden, die elk werden omsingeld. Alle Russische pogingen om deze divisie te ontzetten werden afgewezen, waarbij een Russische Skibrigade van drie bataljons op 17 Febr. totaal werd vernietigd.

De 54 Divisie hield het echter tot den wapenstilstand (13 Maart) uit. Van de 18.000 man, die de divisie oorspronkelijk telde, waren er toen 7.000 omgekomen.

Op het hoofdfrent van het 8 Leger, N. van het Ladogameer, verging het den Russen niet beter. Hier hadden zij den bijzonder bekwamen Finschen generaal-majoor HÄGGLUND tegenover zich.

Op 18 Febr. viel de laatste „motti" van de sedert Jan. bij Syskyjärvi ingesloten 18 Sowjet-divisie.

Van de oorspronkelijke 17.000 man gaven slechts enkele honderden zich over. De anderen waren omgekomen, door koude, honger, kogel en mes. Als buit vielen 58 stukken veldgeschut, 12 pantserafweer-kanonnen en meer dan 100 vechtwagens in Finsche handen. Elf dagen later bezweek het laatste steunpunt van de 34 Pantserbrigade uit Moskou, die tot ontzet van de 18 Divisie was toegesneld. Hierbij vielen o.m. 105 vechtwagens in Finsche handen.

Twee andere Russische divisies, de 168e en de 11e, werden dicht bij de kust van het Ladoga meer ingesloten, doch hielden het tot den wapenstilstand uit.

In het uiterste Noorden tenslotte wist de Finsche Generaal LINDER de Russen te stoppen bij Nautsi aan den IJszeeuw en bij Salla.

Begin Februari 1940 waren de Russen op het geheele Finsche Oostfront gedwongen den pas te markeeren. De Finnen hadden een reeks verbluffende tactische successen bevochten.

Strategisch bleef de toestand voor de Finnen echter benauwend. Het initiatief was en bleef bij de Russen, die het verlorene uit hun onuitputtelijk reservoir van menschen en materieel weder konden aanvullen. De numerieke zwakte van de Finnen verbood elk denkbeeld aan een offensief. Waarom het den Finnen nimmer is gelukt de Moermansk-spoorweg, basis van drie Russische legers, ook slechts tijdelijk te land (Skipatrouille) of uit de lucht (bommen, valscheermjagers) te onderbreken is nog niet opgehelderd.

Het was duidelijk dat de Finnen den ongelijken strijd op den duur slechts zouden kunnen volhouden indien ook hunnerzijds een toevoer van nieuwe krachten, menschen en materiaal, kon plaats vinden.

De buitenlandse hulp.

Toen Finland het slachtoffer werd van de Russische agressie deed dit land een beroep op den Volkerenbond. Hoewel de beide leidende mogendheden in dit lichaam, Engeland en Frankrijk, er naar streefden een conflict met de Sowjets te vermijden, zagen zij zich door de algemeene sympathie, die in West-Europa voor de Finnen tot uiting kwam, gedwongen mede te werken tot het uitsluiten van de Sowjet-Unie uit den bond. Overigens bleef het bij een motie, welke elken staat vrij liet, hoeveel hulp hij de Finnen wilde verleenen.

Financieel en materieel verkreeg Finland belangrijke hulp, in het bijzonder uit Zweden. Dit land leverde in de eerste zes oorlogsweken 100 vliegtuigen, 75 pantserafweerkanonnen, 250 stukken geschut, waarvan de helft voor luchtafweer, 90.000 geweren, 42 millioen patronen, artilleriemunitie, prikkeldraad, enz. De leveranties van de Geallieerden kwamen eerst half Januari 1940 op gang, nadat Zweden doorvoervergunning had verleend. Engeland leverde 144 vliegtuigen, licht en middelbaar veldgeschut en lichte mijnwerpers, alles met munitie, lichte vechtwagens, pantserafweergeweren, anti-tankmijnen en groote hoeveelheden gewermunitie.

Dit materieel bereikte Finland langs drie wegen. Ten eerste langs den reeds genoemden spoorweg over Uleaborg, verder langs een ijsweg over de dichtgevroren Botnische golf van Umea naar Wasa en tenslotte door het niet geheel toegevroren Zuidelijk deel van deze golf via de scheepvaartverbinding van Stockholm naar Turku (Abo), die de Russen nooit hebben kunnen beletten.

Het is dan ook niet in de eerste plaats door gebrek aan materieel, dat de Finnen tenslotte zijn bezweken.

Geheel anders stond het echter met personeele hulp. Het Zweedsche vrijwilligerskorps was bij het einde van den oorlog slechts 8.900 man sterk (w.o. 725 Noren) en nog niet geheel in Finland. Hiervan konden gedurende de laatste paar oorlogsweken op het Salla-front 2 bataljons en 2 batterijen veldgeschut en voorts enkele vliegers worden ingezet. Verder streden enkele honderden Denen, Nederlanders, Canadeezen en Amerikanen in de Finsche gelederen. Practisch gesproken was Finland in personeel opzicht dus op eigen kracht aangewezen, waardoor aflossing van de in het front staande troepen vrijwel onmogelijk was. Half Januari verzocht Maarschalk MANNERHEIM aan de Geallieerden om hulp, daarbij aangevend, dat hij deze eerst tegen het in Mei te verwachten Russische voorjaarsoffensief zou noodig hebben. Aangezien Zweden niet bereid was officieel geregelde troepen door te laten moest deze hulp worden gecamoufleerd als „vrijwilligers”.

5 Febr. besloot de Geallieerde oorlogsraad desondanks reeds eind Maart geregelde troepen te zenden, mits Finland hierom vroeg.

Voordien namen de gebeurtenissen echter reeds een andere wending.

De onbeperkte luchtoorlog.

Gelijktijdig met den aanval te land was door de Sowjets ook den aanval uit de lucht begonnen. Deze beperkte zich niet tot militaire doelen, doch was zeer sterk gericht op het breken van het moreel der Finsche burgerbevolking. Voor het eerst werd een Europeesch volk beproefd door de verschrikkingen van den onbeperkten luchtoorlog.

De Finsche legerleiding had de 170 toestellen, waarover zij beschikte, geheel geconcentreerd in Z.O. Finland teneinde rechtstreeks aan de krijgsverrichtingen deel te nemen. De verdediging van het achterland moest zij zodoende over-

laten aan het afweergeschut, dat bij het begin van den oorlog slechts enkele lichte en middelbare batterijen telde. Ondanks de belangrijke versterking welke in dit opzicht uit het buitenland werd ontvangen, bleven, tegenover de steeds verder om zich heen grijpende Russische luchtaanvallen, een groot deel van de aangevallen bevolkingscentra, fabrieken, spoorwegen, enz. zonder bescherming. Ook de detachering van een aantal jagers in het achterland, waartoe de Finsche legerleiding spoedig moest overgaan, bracht hierin geen afdoende verbetering.

De Finsche luchtbeschermingsdienst was bij het begin van den oorlog nog pas in ontwikkeling. Evenals te onzent was deze tak van staatszorg langen tijd aan goedwillend doch onmachtig particulier initiatief overgelaten. Eerst de Septembercrisis van 1938 gaf de Regeering aanleiding de zaak ter hand te nemen, waarna in Jan. 1939 de gep. Luitenant-generaal SIHVO werd benoemd tot Chef van den Luchtbeschermingsdienst, ressorteerende onder den Minister van Binnenlandsche Zaken. Ook nu bleef de organisatie van dezen dienst gebaseerd op vrijwillige medewerking en behield zodoende een dilettantistisch karakter. Het uitbreken van den grooten oorlog in Sept. 1939 schiep een koortsachtige werkzaamheid om het verzuimde in te halen, doch eerst twee weken vóór Finland zelf in den maalstroom werd medegesleurd kwam de wet tot stand, om terstond iederen burger van 16—60 jaar, die niet op andere wijze aan de landsverdediging medewerkte, in dienst van de luchtbescherming te stellen. De toegepaste beschermingsmiddelen waren dezelfde, die ook bij ons bekend zijn: verduistering, alarmeering, schuilkelders, hulpdienst, brandweerdienst, ontruiming. In het bijzonder paste men op groote schaal de ontruiming toe. In totaal 600.000 personen, d.i. 1/6 van de bevolking, werden geëvacueerd. De resultaten voldeden echter niet geheel aan de verwachting, daar plaatsen, die men veilig had gewaand, dikwijls niettemin doelwit werden van Russische aanvallen, terwijl de geëvacueerde bevolking voorts veel leed door koude en ongemakken. Niettemin is de ontruiming van de groote bevolkingscentra doeltreffend gebleken.

Aanvankelijk zetten de Russen omstreeks 600 toestellen in, in Februari was dit aantal toegenomen tot 1500—1800 en tegen het einde van den oorlog tot 2500, meest middelbare bommenwerpers. De maximum sterkte van het Finsche luchtwapen bedroeg 300 toestellen.

Tegen 516 plaatsen werden 2075 luchtaanvallen uitgevoerd, waarbij bijna 100.000 bommen werden uitgeworpen. De bommen waren mijn-, scherf- en brandbommen; gasbommen werden niet gebruikt. De aanvallen richtten zich in de eerste plaats tegen de Finsche achterwaartsche verbindingen (spoorwegen en stations), voorts tegen de industriegebieden en tenslotte tegen de bevolkingscentra in het Z.W., Wiborg, dicht achter het front op de Karelische landengte gelegen, werd, zoowel door luchtbombardementen als door artilleriebeschietingen, geheel verwoest. Helsinki daarentegen leed slechts weinig. Opvallend is dat de spoorbaan naar Zweden, waaroever het grootste deel van het buitenlandsche oorlogsmaterieel Finland bereikte, hoewel gelegen binnen 400 km van de Russische luchtbases aan de Moermanskbaan, in het geheel niet werd aangevallen.

Het getal der slachtoffers bedroeg 640 dooden, 538 zwaar- en omstreeks 1000 lichtgewonden.

Betrekkelijk lage cijfers, indien men deze vergelijkt met de aantallen slachtoffers, die de lucht oorlog in Nederland in enkele dagen maakte en ook thans nog maakt. Het verschil in bevolkingsdichtheid (1 : 25) komt hier duidelijk tot

uiting. Een tweede factor was echter, dat de Finsche bevolking de luchtbescherming steeds doeltreffender leerde toepassen, waardoor het aantal slachtoffers van de bombardementen afnam. Zoo werd de plaats Rovaniemi 31 Jan. 1940 voor het eerst doelwit van een luchtbombardement, uitgevoerd door 26 toestellen, hetgeen 14 dooden en 26 gewonden kostte. Toen de aanval eenige dagen later door 43 toestellen werd herhaald kostte dit slechts 1 doode en 2 gewonden.

De materiele schade wordt geraamd op 1330 miljoen Finsche marken. In totaal werden 2699 huizen vernield, waarvan 2234 van hout. Ook hier is het verschil met Nederland, waar in 5 dagen oorlog omstreeks 15.000 steenen huizen werden vernield, treffend.

De doeltreffendheid van de Finsche luchtafweer blijkt uit het feit, dat 687 Russische toestellen met zekerheid werden afgeschoten, waarvan 275 door de lucht doelartillerie en -mitrailleurs, d.i. omstreeks 1/4 van het door de Sowjets ingezette aantal toestellen.

Zelf verloren de Finnen omstreeks 40 toestellen. De mogelijkheid, die het land bood tot verspreide, gemaskeerde opstelling der toestellen maakte het den Russen onmogelijk het kleine Finsche luchtwapen in korten tijd te vernietigen.

Wat tenslotte betreft het optreden van valschermtroepen moet worden vastgesteld, dat dit zich, in strijd met hetgeen men mocht verwachten, heeft beperkt tot het achter de Finsche linies doen afspringen van patrouilles. Deze werden grootendeels afgemaakt. Successen van beteekenis behaalden zij niet.

Vat men het resultaat van den Sowjet-Russischen onbeperkten luchtoorlog tegen Finland tezamen, dan blijkt, dat dit niet aan de verwachting heeft beantwoord. Noch in militair, noch in moreel opzicht werd de weerstand van Finland door de Russische luchtmacht gebroken.

Naast de geestkracht en kalmte van het Finsche volk, dat niet in paniek geraakte, zich spoedig aanpaste, en onder krachtige leiding in korten tijd een uitmuntende luchtbescherming wist te organiseeren, moet het voor den aanvaller negatieve resultaat worden toegeschreven aan de betrekkelijk geringe kwetsbaarheid van het uitgestrekte, met wouden en meren overdekte uiterst dun bevolkte land. De ervaring heeft bewezen, dat de dicht bevolkte West-Europeesche cultuurstaten in dit opzicht in veel ongunstiger conditie verkeerden.

De laatste phase.

Toen de Russische opmarsch tegen de Finsche Oostgrens was vastgelopen werd dit geheele front voor de Russen tot nevenoperatietooneel, dat tot taak kreeg zooveel mogelijk Finsche krachten te binden en verre te houden van het operatietooneel waar de hoofdstoot zou worden toegebracht: de Karelsche landengte.

Hier hadden de Russen intusschen een zeer sterke aanvalskracht samen getrokken, bestaande uit 3 legerkorpsen, elk van 3 divisiën, met 4 brigades zware en 3 brigades middelbare vechtwagens en een groote hoeveelheid artillerie w.o. geschut van 30,5 cm. Een tweede dozijn divisiën stond in reserve gereed om afgestreden troepen te vervangen en het succes uit te buiten.

Begin Februari begonnen de Russen het z.g. „*Woroschilow-offensief*”. Het zwaartepunt lag daarbij aanvankelijk in de omgeving van Summa, waar de Russen 6 Febr. op 8 km frontbreedte 3 divisiën met 150 vechtwagens in het vuur wierpen. Niet alleen bestaat aldaar een breed acces in de meren-linie, doch

buitendien vormt de spoorweg van Leningrad over Terioki een aanvoerweg naar dit frontgedeelte en opende een doorbreking de mogelijkheid door te stooten naar Wiborg zonder vóór deze stad op een nieuwe meren-linie te stuiten. Om de Finsche reserves te binden breidden de Russen echter van 7—10 Febr. hun aanval over het geheele front op de landengte uit. Met een menschen noch materieel sparende heftigheid, die niets onderdeed voor de groote aanvallen uit den Wereldoorlog 1914—'18, volgde trommelvuur op trommelvuur, vechtwagen-aanval op vechtwagen-aanval met daarachter steeds golf op golf der Russische infanterie. Vooral de zware Russische vechtwagens van 36 ton, bewapend met 1 kanon van 7,5 cm, 2 kanonnen van 3,7 en 2 mitrs., en zelfs van 72 ton, bewapend met 3 stukken veldgeschut, bewezen belangrijke diensten, daar zij tot dicht voor de Finsche gevechtsofstellingen reden en dan de schietgaten onder vuur namen. Meer dan 500 vliegtuigen bestookten daarbij uit de lucht de Finsche stellingen en de achterwaartsche verbindingen.

11 Febr. bezweek het Finsche front bij Summa. Ondanks den taaien Finschen weerstand gelukte het den Russen de volgende dagen de bres te verbreden. Op 16 Febr. trad de crisis in. De Finsche troepen, die sedert het begin van den oorlog nimmer waren afgelost en thans dagenlang geen slaap hadden genoten, waren aan het einde hunner krachten. De aanvullingstroepen, die na een korte opleiding in het vuur moesten worden geworpen, bleken buitendien niet hetzelfde weerstandsvermogen te hebben als de troepen, die een grondige vredescholing achter den rug hadden. De groote verliezen aan aanvoerders deden zich nijpend gevoelen. Bovendien ontstond gebrek aan artillerie-munitie. De Sowjets daarentegen wierpen steeds nieuwe troepen in het vuur.

17 Febr. moest de uiteengeslagen, uitgeputte Finsche rechtervleugel worden teruggetrokken achter de Vuoksen. Wiborg kwam in voorste lijn te liggen. Tot 23 Febr. hield de bezetting van het eiland Koivisto, die sedert het begin van den oorlog met alle aanvalsmiddelen te land, ter zee en uit de lucht was bestreden, nog stand. Na het geschut te hebben vernield, brak de bezetting in N.W. richting over het ijs door den ring der aanvallers heen.

Op 26 Febr. begon de eigenlijke strijd om Wiborg, waarvan het bezit voor beide partijen tot een belangrijke prestige-vraag was geworden. Tot 15 Febr. waren van de aanvankelijk omstreeks 35.000 inwoners er nog 10.000 in de stad gebleven. Op dezen dag echter begonnen ook deze de stad te ontruimen. Het verblijf hier werd een hel. Geteisterd door het Russische geschut en door massale luchtaanvallen werd de stad tot een puinhoop. 18 Febr. wierpen 530 vliegtuigen een bommenregen af, waarvan alleen 700 niet gesprongen bommen konden worden geteld. De verdedigers verschansten zich in de gebakerde ruïnes en hielden stand.

Inmiddels hadden de Russen aan de kust van de toegevroren Finsche Golf een troepenmacht van 6 divisien samengetrokken, uitgerust met gemotoriseerde gepantserde sleden en vechtwagens op sleden. Na eerst de eilanden in de golf te hebben vermeesterd, rukten deze troepen 6 Maart over het buitengewoon sterke ijs op tegen de Zuidkust van Finland en vatten West van Wiborg op den oever vasten voet. Onder Generaal-majoor HANELL werd met haastig samengeraapte troepen een nieuw afweerfront gevormd, dat bij Kotka een ver uithalende Russische beweging opving. Het was echter aan geen twijfel onderhevig, dat het einde van het Finsche weerstandsvermogen gekomen was.

De Finsche Regeering vroeg en verkreeg een wapenstilstand, en willigde de inmiddels verzwaarde Russische eischen in.

13 Maart 11.11 viel op het Salla-front het laatste schot.

SLOT.

Het Finsche leger van 10 infanterie-divisiën en 7 gemengde brigades had 105 dagen dapper stand gehouden tegen een groote numerieke en materiele overmacht. 44 infanterie-divisiën en meer dan 15 pantserbrigades waren door de Sowjets ingezet. De Finnen hadden het verlies te betreuren van 16.700 dooden en 8.000 vermisten.

De Finsche weerstand was in hoofdzaak gebroken door het geweldige overwicht van de Russische artillerie en zware vechtwagens en door de uitputting van het fysieke en moreele weerstandsvermogen van de Finsche troepen.

Ondanks het heroïke verzet moest de Finsche Regeering eischen inwilligen, die zwaarder waren dan die, welke zij in November 1939 had afgewezen.

Nochtans is het Finsche verzet gerechtvaardigd gebleken en zijn de offers niet vergeefs gebracht. Finland is niet, evenals de andere Oostzeestaten door Rusland verzwolgen.

Finland is niet ontwapend doch heeft een weermacht, symbool van onafhankelijk volksbestaan, behouden.

Hechter aaneengesmeed dan ooit handhaaft het Finsche volk zich temidden van zijn meren.

NIEUWE UITGAVEN

PATRIA-SERIE. Maurits en Oldenbarnevelt in den strijd om het Twaalfjarig Bestand, door Dr. J. C. H. DE PATER. Uitgave van *P. N. van Kampen & Zn. N.V.* Amsterdam, Prijs per deel f 2,25, geb. f 2,95.

In de serie monografieën op vaderlandsch geschiedkundig gebied, populair geschreven doch wetenschappelijk verantwoord, welke onder redactie van Dr. J. H. KERNKAMP wordt uitgegeven, verscheen voor eenigen tijd een deeltje gewijd aan den strijd tusschen MAURITS en OLDENBARNEVELT betreffende het Twaalfjarig Bestand.

Wij begroeten deze studie met te meer belangstelling omdat een biografie van PRINS MAURITS, die aan de hedendaagsche eischen voldoet, nog niet is geschreven en Dr. DE PATER ongetwijfeld onder onze historici de aangewezen is om deze lacune te vullen. Wij beschouwen zijn thans verschenen studie dan ook als een voorschot op hetgeen wij in dit opzicht nog verwachten. Moge Schr. zich t.z.t. ook met een krijgsgeschiedkundige verstaan opdat de meest uitgesproken soldatenfiguur onder onze Stadhouders ook uit militair oogpunt juist worde belicht.

De ons thans geboden studie doet de waarheid zien van de worden „Liever weinig met eer dan veel met oneer”, die LOUISE DE COLIGNY op haar stiefzoon van toepassing verklaarde. Op het oogenblik, dat de onafhankelijkheid van de Vereenigde Nederlanden als gevolg van zijn kriegsbeleid van het machtige Spanje werd afgedwongen, trachtte Koning HENDRIK IV van Frankrijk, de jonge staat onder één of anderen vorm onder Fransche leiding te brengen. De Fransche gezant JEANNIN kreeg opdracht zulks te bewerken met geld en door beloften van in dit geval te geven steun, indien de strijd — zooals MAURITS vurig wenschte — zou worden voortgezet. Bovendien moest hij MAURITS de opperheerschappij in uitzicht stellen indien deze de Fransche leenhoogheid wilde erkennen.

OLDENBARNEVELT liet zich overhalen een groote geldsom aan te nemen en beloofde zijn medewerking om ook anderen daartoe te bewegen. MAURITS daarentegen sloeg alle verlokende aanbiedingen van de hand en het is aan de standvastigheid van den Stadhouder te danken, dat het Fransche plan werd verijdeld.

Wij zijn Schr. erkentelijk, dat hij ons door de kronkelpaden van de 17 eeuwsche diplomatie heeft gevoerd om ons tenslotte dezen verheffenden blik op één der groote Oranjes te bieden en bevelen zijn studie in de belangstelling aan.